

SALA DE
LECTURĂ

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

Luceafărul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 4 (876), Miercuri, 4 martie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

ANA ILFOVEANU

în dialog cu

Iolanda Malamen

DAN CRISTEA:

Despre povești
și scriitură

GABRIEL CHIFU:

Care e
realitatea?

BOGDAN GHIU:

Mesajul Crizei
către artiști:
supuneți-vă!

ITINERAR EUROPEAN:

Giorgos Petoussis
Sorley MacLean

MIRCEA GHIȚULESCU:

Regele
Leara

HORIA GÂRBEA:

Izmenelile
solonhoțului și
ofensiva critică
moldoveană

DINTRE SUTE DE CATARGE:

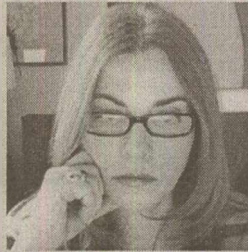
Valentin
Dolfi

Cornel Ungureanu despre Petru Comarnescu

Un maraton muzeistic

Muzeografa **NADIA IOAN FÎCIU**, Șef Departament-Muzeu, din cadrul Universității Naționale de Artă, ne vorbește astăzi despre o inițiativă extrem de importantă pentru salvarea de la uitare a colecției de artă aflate în patrimoniul acestei instituții de învățământ superior, și anume: înființarea unui muzeu.

A cui a fost inițiativa proiectului Muzeului Universității Naționale de Arte București?

Universitatea Națională de Arte București și-a propus, începând cu anul 2005, la inițiativa profesorului Sorin Ilfoveanu, rector la acea dată, reorganizarea și revigorarea colecțiilor de artă existente în această instituție. Datorită experienței de 11 ani la Muzeul Național de Artă al României, am fost desemnată de conducerea universității să mă ocup de organizarea patrimoniului artistic. Astfel, am demarat un proiect care a durat trei ani, proiect care este prezentat în primul capitol al catalogului „Muzeul Universității Naționale de Arte București”. A fost un maraton care a început cu recuperarea pieselor împrumutate diferitelor instituții - ambassade, școli, sedii de ministere etc., inventarierea patrimoniului, fotografierea lucrărilor de artă (aproape 3.000 de piese), realizarea fișelor de evidență și a bazei de date.

Cum este structurat catalogul „Muzeul Universității Naționale de Arte București”?

Structura catalogului urmărește în-

deaproape organizarea patrimoniului muzeal: cronologic și evolutiv. Muzeul universitar de artă devine un spațiu de prezentare al potențialului artistic, respectiv lucrările profesorilor, care, de-a lungul timpului, au fost îndrumătorii unor generații întregi de artiști.

Astfel, sunt prezentate Colecția Kallinderu și vechiul fond al Școlii de Belle-Arte, Colecția Donații, Colecția Profesori, Colecția Studenți, Colecția Artă Contemporană (donațiile din ultimii trei ani) și, nu în ultimul rând, lista cu lucrările din patrimoniul nostru (document important pentru cercetătorii și istoricii de artă).

Cum se face recuperarea perioadelor lipsă din cronologia/continuitatea colecțiilor?

Desigur că din patrimoniul muzeului lipsesc lucrări importante (de la înființarea primei Școlii de Belle Arte din București în 1864 și până în prezent) de profesori, amintind doar de Baba sau Ciucurencu, situație care știrbește continuitatea evoluției artistice pe parcursul a 145 de ani de existență a acestei importante instituții de învățământ. Pentru completarea acestor lipsuri, deocamdată

facem corespondență cu o parte din rudele în viață, cu prietenii, cunoscuții care ar putea oferi donații din colecțiile proprii. Departamentul Muzeu UNA nu are fonduri pentru achiziții.

Unde se afla sediul muzeului?

Muzeul nu are un spațiu real de expunere a lucrărilor din patrimoniu. De aceea, am considerat că realizarea unui muzeu virtual este o necesitate. Începând cu ianuarie 2006, a demarat acțiunea de fotografiere a întregului patrimoniu existent și procesarea imaginilor pentru deschiderea primului site al muzeului (www.e-museum.ro). Momentan, muzeul conservă colecțiile sale în patru depozite organizate pe secțiuni - pictură, sculptură, grafică, ceramică, sticlă, metal. Gruparea pe tehnici permite, în primul rând, reglarea climatizării într-un spațiu relativ restrâns, păstrarea unui microclimat adecvat fiecărui grup de lucrări în parte și, de asemenea, permite o aranjare tipodimensională corectă.

Dar despre proiectele de arhitectură/restaurare pentru sediul muzeului?

În paralel cu proiectul muzeului s-a organizat un concurs de arhitectură pentru extinderea și remodelarea funcțională a sediului UNA din București, al cărui catalog s-a lansat tot pe 2 februarie 2009, la Cărturești. Proiectul câștigător conține și restaurarea Casei Alexandru Scarlat-Ghica, un valoros monument de arhitectură al secolului al XIX-lea în stil eclectic francez, care sperăm ca în câțiva ani să devină sediul Muzeului Universității de Arte. (I.M.)

Revista revistelor

Publicația **Drama** apare rar și bine! Singura publicație dedicată dramaturgiei tipărește numerele 1-2 din 2009 sub forma unui volum de 250 de pagini. Așa cum e normal și cum ne-am obișnuit, revista-carte se deschide cu teatru original, piese inedite. **Dosarul curvelor** de Candid Stoica și **Viteza luminii** de Rebecca Nesvet (SUA). Piesa actorului bine cunoscut are un titlu incitant, dar conținutul e mai puțin atractiv, o piesă cu clișeele gazetărești despre „tranziție”, care au devenit locuri comune ale unui teatru ce încearcă, bizar, să concureze divertismentul tv ieftin. Mai interesantă este piesa scurtă a americancei Rebecca Nesvet, inspirată de poemul eminescian **Luceafărul** (nu de dimineată!). Ca preambul la text, Lucia Verona îi ia un interviu autoarei, care și-a văzut piesa jucată la Sibiu și care are și ea o problemă: de ce sînt atît de puține femei în conducerea teatrelor, ce-i discriminarea asta? De parcă sexul slab asigură neapărat competența. Piesa e însă ingenioasă: Lucy e astronom și se îndrăgostește de un Polaris, spectrul unei stele (polare, nu planeta Marte, realul Luceafăr), un fel de Lucifer extraterestru, și stabilește contactul prin telescop. Carson e un Cătălin de secol XXI. Șeful lui Lucy la observatorul spațial e un român, profesorul Marinescu. El firește că le povestește lui Lucy și lui Carson trama din **Luceafărul**. Cătălina-Lucy se teme că Polaris s-a stins demult în depărtări albastre și ea percepe și iubește icoana unei stele ce a murit. Spre deosebire de Cătălina, Lucy, ca astronom, știe că și stelele mor. Toată chestiunea e destul de nebunească pentru a stîmni interesul, dar e foarte succint, abrupt tratată. Oricum, faptul că un dramaturg american a scris o piesă SF plecînd de la **Luceafărul** (citit în traducerea excelentă a lui Constantin Popescu) nu e un lucru de toate zilele. În rest, în **Drama** se exprimă pe diferite teme directorul publicației, Mircea Ghițulescu, și mulți colaboratori fideli ai săi, unii cu cronica ideilor dramatice, alții la secțiunea cronicilor de spectacol sau la cea a cărții de teatru. Printre ei, Mircea M. Ionescu, Cristiana Gavrila, M.M. Bălașa, Alina Boboc, Emil Lungeanu,

Ion Cocora. Între spectacolele prezentate, sînt unele cu piese românești de Matei Vișniec (cu Dorina Chiriac), Iosif Naghiu (cu Silvia Codreanu), I.L. Caragiale, Marin Mincu (roman dramatizat de Alexander Hausvater) și o adaptare foarte prizată de public după romanul de succes al lui Gabriel Chifu **Relatare despre moartea mea**, în regia lui Bogdan Cristian Drăgan, cu Anca Dinu în rol dublu. La Clubul Dramaturgilor se descrie seara de cenaclu dedicată lecturii unei piese de Octavian Soviany, cu un titlu excelent: **Lecția de anatomie a profesorului Orfeu**. Despre piesă nu aflăm mare lucru: deși elogioase, comentariile celor prezenți, transcrise de pe bandă, sînt incoerente, moderatorul, Mircea Ghițulescu, încercînd zadarnic să ordoneze divagațiile.

Dacia literară e tot sobră, tot elegantă, cu articole de ținută ale unor autori ce nu-și permit să apară debutonați, avînd stil, dar și substanță. Între ei: Alexandru Zub, Ioan Holban, Ilie Danilov, Grigore Ilieși și, cu o mențiune specială, Emanuela Ilie care excelent mai scrie! Acum, experta critică se referă la **Cartea Zădărniceii** lui Liviu Ioan Stoiciu, în care poetul-fanion se confesează lui Al. Deșliu, relatînd, între altele, cele șapte tentative de suicid eșuate pe rînd, probabil spre exasperarea celor ce abia așteptau un cît de mic succes. Emanuela Ilie scrie cu înțelegere, seriozitate, dar și cu ușoară ironie, uneori, despre acest volum dificil, recunoscîndu-și emoția și tulburarea față de chinul existențial și creator al poetului cu inima de raze. În acest context, al echilibrului laudabilei revistei **Dacia literară**, stupefiază patru pagini de Gavril Istrate, care ne reproduce, conform titlului, niște **Scrisori** de la Magdalena Vulpe. Numita doamnă Vulpe i-a scris prin 1968 niște scrisori lui G. Istrate care pregătea un simpozion despre Sextil Pușcariu. De ce ne-ar interesa pe noi această anodină corespondență și ce caută ea în revistă? (Hipo)

Luceafărul

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:
HORIA GÂRBEA
BOGDAN GHIU
SORIN LAVRIC
IOLANDA MALAMEN
STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:
RADU F. ALEXANDRU, GABRIEL CHIFU,
LIVIU CIOCĂRLIE, TRAIAN T. COȘOVEI,
MIHAI ȘORA, CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Coordonator pre-press: IOANA BACALU
Administrație, difuzare: EUGEN CRISAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel./Fax: (021)-212.79.94 ; Tel: (021)-312.96.93

e-mail: luceafaruldimeata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:
Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE
Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioscurile RODIPET din București și din țară.
În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Calendar

4.03.1919 s-a născut Mihai Stănescu	6.03.1955 s-a născut Aurel Maria Baros
4.03.1921 s-a născut Mihai Calmăcu	7.03.1935 s-a născut Jeana Morărescu
4.03.1928 s-a născut Nina Stănculescu	8.03.1937 s-a născut Corneliu Șerban
4.03.1949 s-a născut Lucia Verona	8.03.1923 s-a născut Agop Bezerian
4.03.1952 s-a născut Gabriel Gafița	9.03.1925 s-a născut Dimitrie Păcurariu
5.03.1939 s-a născut Ion Budescu	9.03.1930 s-a născut Adela Rodica Ioan

Despre povești și scriitură

Teodor Bulza, patron de imprimerie în București, nu se află la prima carte cu volumul **Fascinație**, impropriu numit roman. Autorul, născut în satul Semlac, pe malul Mureșului, trăiește o copilărie amărată, într-o familie destrămată, își face studiile de Filologie la Timișoara, intră în jurnalistică și „construiește socialismul cu pixul“, publică două cărți de proză și un volum de reportaje. Decembrie 1989 îl găsește în funcția de redactor-șef al ziarului „Drapelul roșu“ din Timișoara. Momentele biografice legate de '89 sunt evocate din fuga condeului: „Am fost pe baricade, dar, ulterior, prin jocuri de culise, din erou am ajuns victimă, arestat și blamat“ (p. 82). Notele biografice, presărate cu parcimonie prin paginile cărții, ar fi putut constitui osatura unui adevărat jurnal. Cartea, în acest sens, pornește chiar promițător, cu menționarea unor amintiri dure, din viața personală și din viața satului, și mai cu seamă cu evocarea unui strămoș legendar, bunicul dinspre tată, care, tânăr fiind, „fusese răpit de iele și dus pe tărâmul fecioarelor din ceruri“. Autorul consideră episodul cu acest strămoș drept un semn premonitoriu pentru propria biografie. Aș fi fost interesat de acest ton și de o abordare realistă a elementelor autobiografice, amestecate, cum am putea presupune din cele câteva date, cu incursiuni în fantastic.

Autorul preferă, însă, din păcate, să ne ofere „aceeași banală poveste despre un bărbat și o femeie care s-au contopit în atracția perpetuă a primei clipe de desfătare și comuniune“, jurnalul „amorului prăbușit încă înainte de a se înălța“, o „spovedanie izbăvitoare, purificatoare, chiar salvatoare“, o poveste „despre femeia visurilor și a rătăcirilor mele“, „elogiu dragostei, dar și povara neputinței“, o „declarație de dragoste și de jale“, o „erupție paroxistică“ intervenită la o „vârstă emblematică“, o „călătorie inițiată prin propria conștiință cu tentația descoperirii femeii ca dar absolut“. Exemplele de această natură pot continua. Este evident faptul că

Teodor Bulza își pune scrierea sub semnul mitului iubirii romantice, al pasiunii care mistuie, dar care, consemnată în scris, ar putea fi „creația mea literară fundamentală“. Trama epică se arată cu totul subțire. Pe scurt, ar fi vorba de un bărbat și o femeie, trecuți de prima tinerețe, cu avantaj de vârstă totuși de partea femeii, care fug într-o săptămână de aventură amoroasă în Sicilia, la Taormina. Aici se produce un moment de gelozie, căci bărbatul bănuiește o legătură între femeie și patronul italian al hotelului în care stau, bănuială risipită apoi, pentru că patronul se dovedește a fi doar unchiul femeii. Odată vacanța terminată, se termină și legătura dintre cei doi. Femeia, fire independentă, mai cu picioarele pe pământ, cum se pare, se simte amenințată, în independența la care nu consimte să renunțe, de iubirea „nărăvașă și posesivă“ a bărbatului, de temperamentul lui coleric și irascibil. Bărbatul se aruncă astfel în expediția de mesaje electronice și într-o corespondență patetică, în care se amestecă declarații de dragoste furibunde, lamentații halucinante, incriminări, violențe și agresivități verbale. După propria mărturisire, un om îndrăgostit ar fi un „om nebun, un bolnav, un handicapat, un drogat, amețit și derutat, fără reflexe, fără darul vederii“. Scrisul de sine se arată însă salvator în cele din urmă: „Constat, mult mai relaxat față de perioada de început a văicărelor și bâlbâielor, că timpul scurs - dovadă ar fi înseși textele - mi-a fost util în decantarea sentimentelor, că s-a atenuat patima care, într-o anume privință, mi-a luat mințile și mi-a îngăduit, totodată, să reflectez asupra condiției tale de receptor al torentelor declanșate din paroxismul realmente fără precedent al subconștientului meu, supus și el unei forțe concentrice, abisale“. Cum amândoi ajung să se pătrundă mai bine în culele personalităților lor, reapropierea ar deveni posibilă.

„Romanul“ lui Teodor Bulza ne face atenți la două probleme esențiale în abordarea literaturii. Mai întâi,

faptul că sinceritatea nu are nicio legătură cu scrisul - lucru pe care îl uită îndeajuns de mulți din cei care se apropie de literatură. În al doilea rând, faptul că dragostea e un eveniment de declamat (lucru pe care îl demonstrează din plin și cartea lui Bulza) și nu de povestit. Ceea ce se povestește nu e iubirea, ci povestea de dragoste. Barthes expune problema mult prea convingător pentru a mai încerca să-i înec cuvintele în perifrază: „Să vrei să scrii despre iubire e ca și cum ai înfrunta încâlceala limbajului: acea zonă disperată unde limbajul e, deopotrivă, prea mult și prea puțin, excesiv (prin nesfârșita expansiune a eului, prin invadarea emoțională) și sărac (prin codurile la care îl coboară și reduce iubirea)“. Autorul poate să reflecteze la excesul și sărăcia limbajului amoros din propria carte.

De ziua lui, un director dintr-o instituție primește drept cadou, de la fosta soție, de care tocmai a divorțat, o armură de cavaler. Un dar scump, dar inexplicabil, care stârnește comentarii diverse din partea subalternilor veniți să-și felicite șeful. Povestirea, de la acest punct, ar putea continua, eventual, spre împăcarea celor doi soți care, în fond, se apreciază, rămânând în relații de prietenie. E o linie mult prea comodă însă, pe care autoarea prozei, Lucia Verona, o respinge, urmând o altă cale, mai plină de surprize. Subiectul unei povestiri, comentează, într-alt loc, Lucia Verona, mai în glumă, mai în serios, ar trebui să fie „ceva nou, nemaiauzit, nemaipomenit, nemaicris“. Așadar, unul dintre subalternii directorului, eternul cărcotaș nemulțumit din lumea funcționării, crede că a sosit momentul să-și ia inima-n dinți și să-i facă șefului o scenă memorabilă de față cu toți cei prezenți. Tot ezitând, pierde clipa prielnică și se ascunde în armură. A doua zi, directorul dă ordin ca obiectul primit în dar

să fie dus la fier vechi, unde e înghițit de mormanele de deșeuri depozitate acolo, împreună cu slujbașul laș și fricos care se vârâse în burta lui. Un final neașteptat, într-un fel, capabil să ne readucă în memorie teroarea morții a la Poe, a personajului îngropat de viu, așa cum se întâmplă, de pildă, în **Balerca de Amontillado**. Mult mai bine ar fi, totuși, dacă suntem în căutare de sensuri, să privim la valoarea arhetipală a armurii de cavaler, obiect inutil și fără înțeles într-un mediu din care lipsesc valorile cavalerismului, onoarei sau curajului. Ceea ce vreau să spun e faptul că prozele scurte ale Luciei Verona nu sunt niște texte gratuite, compuse doar de dragul unei scriituri abile, ci povestiri care sugerează, adeseori, alături de relevanța elementelor de surpriză și mister, decodificări parabolice.

Dacă în proza respectivă (**Armura**), obiectul e cel care „vorbește“ sau cel care sugerează, tot astfel se întâmplă și în **Caracatița**. Personajul de aici trăiește, noapte de noapte, coșmarul că niște tentacule nu-l lasă să respire. Explicația se dovedește simplă, dar nu mai puțin surprinzătoare. E vorba de pletele lungi ale soției (simbolistica părului), încolăcite, în somn, în jurul gâtului său, plete care, în timpul zilei, sunt fixate cu grijă într-un coc impozant (nevesta e profesoară). Câteva replici, banale, câteva notații, rapide, sunt de ajuns pentru a evoca o atmosferă sufocantă în cadrul menajului. Să observăm că acest tip de căsătorie, apăsătoare, e tipic pentru prozele de cuplu ale Luciei Verona, proze în care, îndeobște, soțiile se arată proaste sau posesive, indolente sau indiferente. Morala ar fi că „după unele teorii, monogamia rimează cu monotonia“. Astfel, Don Juan se însoară cu Elvira (o „gâscuțică“) și devine

un model de fidelitate conjugală. După un timp însă, nevasta se plânge că, transformat radical și neconform mitului, Don Juan și-a pierdut aura și farmecul de seducător. O răsturnare a mitului se petrece și în **Pygmalion**. Un regizor face din soția lui, privită ca proastă, dar frumoasă, o mare artistă. Soția primește două premii Oscar pentru interpretare, în vreme ce filmele regizorului, în care aceasta joacă, sunt socotite, spre disperarea lui, ca oarecari. Creatorul se îmbolnăvește de ură împotriva obiectului creat de el însuși. Nu lipsește din povestire (cum nu lipsește nici din alte câteva) o anume doză de sadism și cruzime, căci regizorul își ține soția prizonieră pe o insuliță pustie timp de două decenii. La capătul lor, ea ar trebui să arate îmbătrânită, în mod real, dar răutatea pusă la cale nu-i răpește femeii nimic din farmec, ba dimpotrivă. Parodiarea miturilor ori uzajul deturnat al unor obiecte cu simbolistică veche, tradițională (cum am văzut, armura sau părul ca semn al puterii și virilității) permite prozatoarei permutări inteligente, ducând la finaluri neașteptate.

Cu experiență dramaturgică la activ, Lucia Verona știe, deopotrivă, să întrețină relații complexe cu cititorul, pe care îl interpelează frecvent, ca martor, atrăgându-l astfel în jocul preferințelor și al ipotezelor cu privire la mersul ulterior al narațiunii. Acțiunea capătă aparența de libertate pe care ne-o oferă viața însăși. Adresarea către cititor poate, alături, să conțină indicații de lectură, fiind puși, în acest fel, în gardă, cu un umor destul de negru, că întâmplările pe care le considerăm azi ca anticipație s-ar putea transforma, chiar de mâine, în lucruri ale realității. Tendința de progres, de perfectă organizare a lumii poate eșua astfel într-o lume a

absurdului (povestirile Pe sfoară și **Trash Story**), căci, după cum știm și din istorie, dystopia apare ca o față hâdă a utopiei. Favorita mea, printre prozele scurte scrise de Lucia Verona, e **Supraviețuitorul**, povestire cu suspense și polițier supraconcentrat, scenariu de serial thriller și istorie cu mafioți, care, la fel de bine, ar fi putut deveni o dramă sau o melodramă legate de evenimentele de la 11 septembrie de la World Trade Center. Povestirea are ritm și inventivitate, răsturnări spectaculoase de situații și, ca îndeobște în cazul acestor proze de bună calitate, un final neașteptat. După ce dejoacă planuri (chiar planul cel mare al Destinului, căci scapă viu în urma cataclismului terorist), după ce încurcă și descurcă ițe, după ce se trezește cu ocazii fabuloase de a-și împlini dorința cinică de a începe o nouă viață, profitând de ce s-a întâmplat la 11 septembrie, personajul telefonează, în final, la Lengley, Virginia. De ce la Lengley? Prozatoarea nu ne spune. Dar cum acolo se află sediul C.I.A., putem presupune că personajul, obosit de aventuri, deghizări și contrafaceri de identitate, a ales să facă lumină în existența sa și să se întoarcă, precum un „fiu rătăcitor“, la familie. Aventurile, chiar cele scrise, nu pot continua la indefinit.

Prozele Luciei Verona ne satisfac, cu alte cuvinte, nevoia fundamentală de poveste. Prin mijloace decente, printr-o informație conectată la multe surse, prin umor și aparență de lejeritate. Firește, nu se construiește cu acest tip de proză o literatură, dar ea contribuie la diversificarea gustului, la invenția de noi teme, la expresivitatea scriiturii. Nu e puțin lucru.

Antologia, siameza autobiografiei

GABRIEL RUSU

Poetului nimic din ceea ce este omenesc nu îi este străin. Inclusiv tentația de a povesti timpul și, prin simplul act al narării, de a-l configura încă o dată, puțin altfel decât originalul, mai cu grijă pentru coerența motivațiilor și a semnificațiilor. Metamorfozarea aceasta a lui ceea ce a fost în ceea ce este obligă la o triere a elementelor constitutive, unele sunt împinse spre arhivarea forțată, în timp ce altele ajung să ocupe avanscena atenției. Viețuind deopotrivă de intens în ficțional și în real, poetul consideră antologia siameza autobiografiei, iar schimbările subiective la care el se dedă urmează același tipic, fie că reazăză trecutul literar, fie că îl rețușează pe cel existențial. Se urmărește creionarea unui portret-autoportret, nu neapărat „cinstit” în sensul exhaustivității și exactității, însă care să îi facă autorului cinstite, eventual să fie cinstit de alții. Nimic nou sub soarele orgoliului. Dacă în privința propriei vieți, ajustarea istoriei poate deveni blamabilă, în privința propriei poezii ea este de aplaudat, deoarece atestă acțiunea spiritului (auto) critic. Cu **Să-ți rămână dragostea!** (Editura Ex Ponto, 2007), Sanda Ghinea semnează o antologie de autor și pune să se decanteze în oglinzile poemelor o autobiografie trăită pe pielea și pe sufletul ei.

La o contabilizare sumară, cele 266 de pagini de poezie ale cărții cuprind câte ceva esențial din alte nouă cărți și un destin poetic începând editorial cu puțin peste patru decenii în urmă. Îmi pare evident că Sanda Ghinea a publicat mai puțin decât a scris și a pus în prezenta antologie mai puțin decât a

publicat. A operat, poate nu cu inima ușoară, necesare rectificări, reduceri și relegări într-un corpus poetic expansiv, tocmai pentru a aduce la o bună și dreaptă vedere firul roșu al unei deveniri. Lirica ei este pe de-a-ntregul lirică, adică mizează pe un eu extrem de senzitiv, care rostește apăsător emoțional un adevăr niciodată dedus logic, întotdeauna intuit empatic. Opt cicluri de poeme, dintre care ultimul dă titlul antologiei și conține inedite, cartografiază meandrele căii ce duce la conștientizarea – cunoașterea de sine – a poetului și a poeziei sale. La începuturi, pentru o solidă și fertilă perioadă, Sanda Ghinea s-a însoțit cu maniera șaizecistă și, apoi, cu cea șaptezecistă, păstrându-și totuși un ton personal al spunerii. În etapa întâia, a recuperat intimismul unei anume lirici interbelice și a filtrat declarația de independență a ființei sentimentale printr-o rețea de simboluri evidente, la rândul lor recuperatoare de mitologie autohtonă: „*Ne despărțeam de bujorii satului tău./ ploua dincolo de fereastra trenului./ și noi ne țineam de mână./ de parcă am fi mers pentru prima oară/ în lume./ Rămâneam cu-o privire peste câmpia Ardealului/ peste lacuri și ierburi./ printre căruțele cu coviltire./ în care cântau străchinile de lut/ în drum spre iarmaroace vestite./ De pe-un perete rățâcit în copilăria ta striga/ cocoșul pictat pe-o strachină veche/ striga prevestitor./ cu-acei cântec smălțuit/ de un verde bătrân./ Ne țineam de mână./ ne țipeam obrazul/ unul de altul./ Lacrimile noastre neștiute/ se desenau și se uscau la fel./ De pe-un perete./ mai semnala cocoșul/*

cu smalțul plesnit ca de glonț./ din strachina veche de lut./ ...și n-a cântat cocoșul de trei ori...” (Prevestire). În etapa a doua, comunicarea erotică este modulată de o regie mai subtilă, mai rafinată, mai liberă stilistic. Retorica apelează la oarece narativitate care împrumută poemului un aer gânditor, făcându-l să curteze parabola: „*Vor luneca ochii mei spre adâncuri/ cuibare-n nisip își vor face tălpile mele - / preț al trecerii./ Va trebui mai întâi să aștept/ să-mi putrezească memoria-n ape/ și alte vise să prindă/ nervuri și substanța amară./ Să devin transparentul copac/ din mijlocul mării./ Și când vei trece pe-acolo./ pe pluta iubirilor mele./ o să-nconjori copacul cu oase de ulm rățâcit./ copacul acela fără memorie./ atras tot mai mult de sorbu-i lăuntric./ O, când vei trece pe-acolo/ pe sub copacul acela-nstelat/ de-atâtea ființe ce-mi aparțin./ ca o insulă migratoare.” (Transparentul copac). Versul este lăsat să copilărească prozodic pe ritmuri și rime cu sonorități baladești: „*Ja-mă, iubite, acum când marea/ răzbește cu păsări nebune prin noi./ fie-ți a inimă bună-ndurarea./ ca păpădia-nflorită-ntr-o ploie./ Eu știu că a dat în muguri arțarul/ și-o frunză cât pana unui scatiu/ grăbită de-o stea scăpărând cu amnarul./ fac semne să nu întârziu./ Tu ia-mă cu tine și nu ține seama/ că singură drumul îl fac înapoi./ de spini nu-mi mai pasă, de oameni n-am teamă./ mă tem de iubirea din noi.” (Ja-mă cu tine). Poezia se străduiește să acceadă la statutul de hieroglifă care numește, fie și cu pulsiuni expresioniste, frânturi din condiția umană: „*Fiecare vers/***

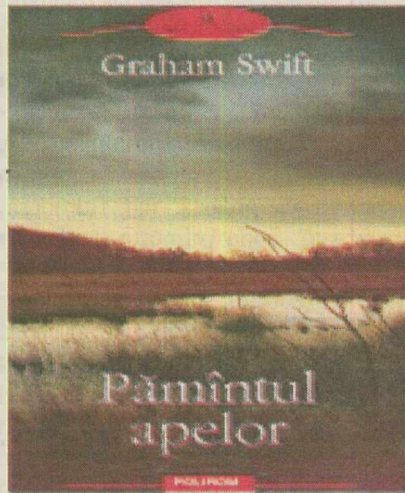

SANDA GHINEA
Să-ți rămână dragostea!
(Editura Ex Ponto, 2007)

cu ombilicul în jurul/ grumazului/ este un țipăt/ în masca surdă/ de oxigen/ a lumii.” (Strigăt pe muchea tăcerii). De aici încolo, trecând peste confluența dintre cele două secole care ne sunt contemporane, Sanda Ghinea evoluează poetic întrucâtva previzibil. Comunicarea erotică amintită ocolește histrionisme de paradă și se transformă în confesiune convingătoare esteticește. Discursul sentimentului își ia alături un livresc bine temperat și câtimi de autoironie tandră. Plăcerea de a trage în acuarelă nostalgică peisaje marine și citadine potențează stări de spirit meditative. Rememorarea evaluează existența: „*Ca pe cămașa/ umezită de febră/ am aruncat ziua de astăzi/ pe speteaza scaunului./ Unii spuneau despre mine/ că am fost o femeie frumoasă/ cu nări de mână/ și sânii puternici./ Mai înot și acum/ marea tăiată de lună/ ca-ntr-o iubire.” (Cămașa). Expresia, acum concentrată benefic, reușește să producă efectul de ecou cu tâlc.*

Iată că poetul este un muritor fericit, pentru că își poate antologa mereu una dintre existențe, limpezind-o, după placul și talentul său.

GRAHAM SWIFT, Pământul apelor, traducere din engleză de Cristina Poenaru și Maria-Sabina Draga, Iași, Polirom, 2009, 508 pagini

Romanul lui Graham Swift, **Pământul apelor**, aduce laolaltă tăioasele forțe iraționale, ce inundă raționalitatea „*animalului care spune povești*” (p. 93), și încercarea mereu reiterată, insistentă, de a opune acestor forțe firescul și raționalul. Diferitele capitole ale cărții, așezate într-o ordine care o desfide pe cea cronologică, se coagulează treptat, aducând în prim-planul romanului destinul casei Atkinson, ai cărei membri, de origine din Mlaștini, se hotărăsc să urce pe dealurile din Norfolk, „*dealuri umile și pitice, ca toate dealurile, dar adevărate lanțuri muntoase pentru cei din Mlaștini*” (p. 94). Însă strămutarea lor este numai una temporară. După două generații, William Atkinson îi lasă drept moștenire fiului său întinsele lanuri de orz, care dădeau o recoltă extrem de prețioasă de malț, dar și dorința ca Thomas să facă ceea ce el nu apucase încă: o fabrică proprie de bere, unde să fie prelucrat malțul pe care îl trimiteau, deocamdată, berăriilor. Pentru locuitorii Mlaștinilor, cei care își aduc berea de foarte departe, plătind pentru ea un preț exagerat, era nevoie de o mlaștie. „*Cel care construiește o mlaștie la Kessling și controlează râul, o să umple de bani pustietatea asta. Și pe el însuși*” (p. 101) este concluzia bătrânului, care avea să rostească, doar câteva clipe mai târziu, acel cuvânt ce răsună atât de straniu pentru fiul său: „*drenare*”. Acest cuvânt declanșează o serie întreagă de evenimente ce aveau să transforme casa Atkinson, de-a lungul a mai bine de un secol, într-una dintre cele mai de văză familii din zona Mlaștinilor, însemnând, în același timp, înce-

putul înfruntării niciodată terminate cu apele Ouse-ului și ale Leem-ului.

Forțele raționale ale omului încearcă stăpânirea și regularizarea acelor forțe mai puțin raționale ale apelor. Pământuri noi sunt recuperate prin îndiguiri și drenări ce se perfecționează continuu, se creează noi căi de navigație, se construiesc porturi, afacerile casei Atkinson prosperă. Însă așa cum forțele apelor aveau să se întoarcă, cu violență, pentru a recupera ceea ce fusese al lor de drept, forțele iraționale aveau să pună stăpânire pe cei care ridicaseră un oraș din nimicul furat apelor.

Ca și când s-ar folosi de culoare ale timpului străine unei desfășurări firești, cronologice, naratorul, un profesor de istorie, el însuși unul dintre ultimii membri ai familiei Atkinson, reia în fața unor copii de școală povestirile unor întâmplări care nu au, în primă instanță, nici o legătură între ele. Este evocată mai întâi o lume a copilăriei, profund marcată de consecințele explorării supra-dimensionate a unei alte forțe – poate și ea irațională –, care îl face pe fiecare dintre noi

Pământul apelor

PAUL-GABRIEL SANDU

să caute, obsesiv, răspunsuri; să întrebe mereu: de ce? „*Nimic nu-i mai rău decât să vă piară curiozitatea [...]. Curiozitatea e sămânța dragostei. E legătura noastră cu lumea.*” (p. 296). Și cu toate acestea, pentru Mary, adolescenta a cărei curiozitate depășise prin amploare limitele firești, Mary – cea care avea să devină soția profesorului de istorie – fusese nevoită să străbată drumul atât de rar străbătut până la casa „vrăjitoare” Martha Cley. „*Ce vă aduce la baba Martha? [...] La Martha nu prea vine lume dăloc. [...] Vrei să zici că don'șoara are ceva dă care vrea să se descotorosească. Și, cum se vede, a încercat ea să se descotorosească dă capul ei*” (p. 427, 428).

Narațiunea pendulează însă neîncetat, descoperind cititorului originea atât de controversată a țiparului, meditații asupra războiului, a revoluției franceze, pentru a se întoarce, mereu, asupra trupului acela plutitor, care fusese descoperit într-o dimineață alunecând inert, cu fața în jos, pe râul al cărui paznic era tatăl profesorului de istorie; asupra consecințelor și, mai ales, asupra mobilurilor crimei – pentru că despre crimă era vorba.

Încercarea de a prinde totul într-o povestire, de a recupera prin narațiune sensurile pierdute, lucrurile rămase de neînțeles, este similară încercării de a fura apelor pământul, de a-l înconjura cu diguri în felul unor redute, ferindu-l de gelozia acestora, de furia cu care, din timp în timp, apele se lovesc de digurile ce nu pot rezista la nesfârșit și care, cedând, redau inundațiilor pământul smuls cu atâta

trudă. Însă de unde nevoia aceasta de rememora, de a retrăi trecutul, atunci când prezentul este atât de insistent, covârșitor în importanță? Aceasta este întrebarea pe care i-o adresează Lewis, directorul școlii, profesorului de istorie. „*Lui i se pare că, de vreme ce se face pentru viitor, educația nu are voie să se ocupe de altceva. Grozavă teorie, splendidă controversă*” (p. 37). Răspunsul profesorului va veni însă, neîntârziat, chiar dacă el nu este oferit directorului, chiar dacă el oferă justificarea supremă nu doar pentru istorie sau nu numai pentru istoria înțeleasă ca știință, ci pentru istoria ca povestire. „*Faptul că m-am făcut profesor de istorie poate fi pus pe seama poveștilor pe care mi le spunea mama când eram copil*” (p. 91).

Romanul lui Graham Swift, nenumăratele povestiri din care este alcătuit, devine un simplu pretext pentru actul povestirii ca atare. Actul acesta magic este, de fapt, actual creator prin care omul ia în stăpânire realitatea, prin care omul se face stăpân peste lume, așa cum barajele și îndiguirile aceluiași oameni smulg apelor prețioase întinsuri de uscat. Sfârșind, s-ar putea fără îndoială afirma că romanul lui Swift este, într-un sens, tocmai o astfel de îndiguire și drenare a unei realități în care forțe de necuprins se înfruntă mereu și care sfârșește prin a fi neliniștitoare, angoasantă. Tocmai de aceea, „*oriunde se duce, [omul] vrea să lase în urmă nu o dâră încurcată, nu un spațiu gol, ci indicatoarele și reperatele liniștitoare ale poveștilor*” (p. 93).

Aplaudarea la scenă deschisă a mortului

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Duminică, 18 ianuarie 2009, mă trezisem înainte de ora șase și îmi beam cafeaua așteptând primul jurnal al zilei de la Radio România Actualități. Pe un ton relativ senin, ca trecut printr-un filtru, cineva spunea că Grigore Vieru ne privește de undeva de sus, de lângă Eminescu și Arghezi. Am înțeles că poetul care declara că el nu a visat ca alții să ajungă în cosmos, ci să treacă Prutul, iar în ultima vreme îl trecea mai des decât trec eu strada mea, nu se mai află printre cei vii. Am zis, creștinește, Dumnezeu să-l odihnească!, iar apoi m-am gândit, tot creștinește, că vreme de 40 de zile - cât i-a trebuit lui Isus Cristos să se înalțe la cer - sufletul mortului șade la colțul casei în care a trăit și că ar fi prea devreme ca el să ne privească de sus, de lângă Eminescu și Arghezi.

Jurnalul așteptat a început tot cu știrea morții lui Grigore Vieru, care s-a tot repetat, la toate televiziunile și mai ales la Realitatea. De când nu-l mai laudă, de dimineața pînă seara și a doua zi iar, pe Traian Băsescu, acest post comercial e în criză de subiecte și-a început să le ia piinea de la gură celor de la OTV, transmițând înmormintările în direct. Dar, cum e dispus să transforme orice în eveniment, nu putea să treacă nici peste partida de vânătoare organizată de Ion Țiriac la aceeași dată pe domeniul său de la Balc. Drept pentru care, o dată ziua, știrile despre poeți au alternat cu cele despre mistreți. Chiar dacă, în iarna aceasta, pe fostul sportiv devenit mare om de afaceri nu-l mai onorase cu prezența sa nici măcar Adrian Năstase, care poate că se gândise că blestemul animalelor ucise l-a făcut să piardă în fața lui Traian Băsescu.

Pîndiți mai întîi de ghinion (care i-a făcut să ajungă cu greu la destinație, după un accident aviatic), iar apoi dintr-un elicopter (care i-a urmărit tot timpul de sus, deși nu făceau nimic ilegal), vînătorii veniți de peste hotare nu păreau la fel de fericiți ca mai an. În schimb, hăitașii erau încîntați, dar încercau să păstreze misterul asupra numărului de mistreți împușcați și a sumelor cu care au fost recompensați.

Dacă în criza asta, care crește văzînd cu ochii, partida de vânătoare nu i-a mai interesat pe politicieni, dispariția lui Grigore Vieru i-a atras atenția chiar și liderului de la Cotroceni, care a ținut să-l decoreze post-mortem. Dar rolul principal și l-a asumat Adrian Păunescu, a cărui prezență de o zi întreagă pe micul ecran s-a părut unora excesivă. În ce mă privește, cred că-l plîngea pe poetul de peste Prut în mod sincer, întrucît făceau parte din aceeași familie de spirite și era ca și cum s-ar plînge pe sine.

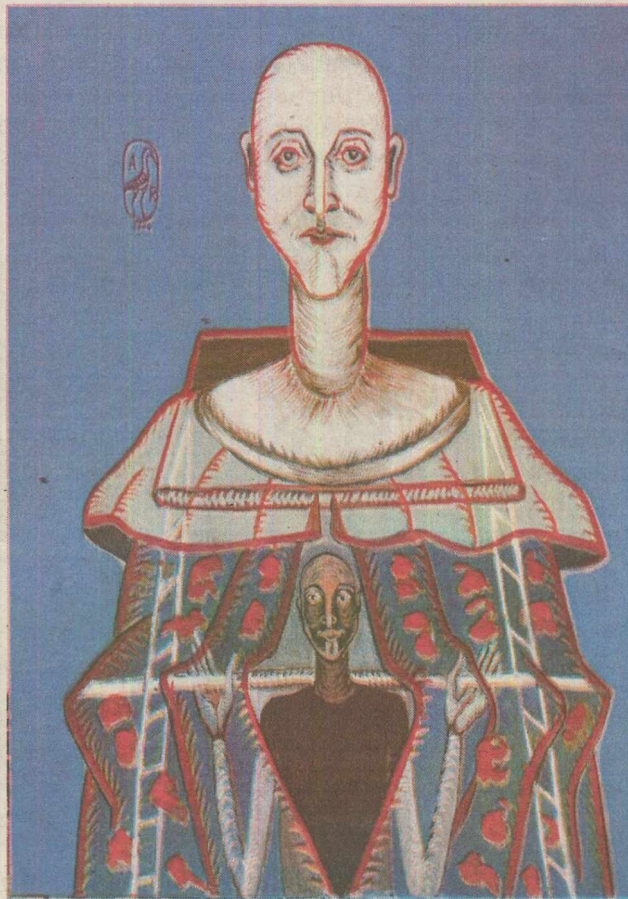
Academicienii - reușiți într-o sesiune convocată anume - își făceau un titlu de glorie din faptul că l-au primit pe Grigore Vieru printre ei, ca membru de onoare, și l-au propus la Premiul Nobel pentru Pace. În imaginile de arhivă prezentate de ei, poetul basarabean, care spunea despre cei din România că sînt frații săi, era așezat de-a dreapta lui Marin Sorescu. Văzîndu-l, mi-am zis fără să vreau că ar fi mai bine ca pe lumea cealaltă să stea între Sorescu și Nichita, ca să-i înfrățească și între ei, decât lângă Eminescu și Arghezi, unde ar putea să se simtă mai singur decât de obicei.

După toată căldura care s-a revărsat asupra lui, constatarea albă a lui Nicolae Manolescu, potrivit căreia a fost un poet notabil, apărută pe banda de jos a micului ecran, părea ceva de neconceput.

Dacă mărimea poetului nu mai putea fi aproximată cît de cît corect în emoția creată de evenimentul care a luat proporții neașteptate, vedetele de la Realitatea TV ar fi vrut să știe cu exactitate măcar mărimea mistreților uciși în ziua aceea.

Fără să vreau, m-am gândit că în proza lui Ștefan Bănuțescu mistreții nu erau nici mari, nici mici, ci blînzi. Apoi, am închis televizorul, am luat din raft **Iarna bărbaților** și am început să citesc. Prima nuvelă din carte este chiar **Mistreții erau blînzi**. Ea descrie revărsarea apelor, care nu par doar ale Dunării, ci și ale timpului. Mersul unei familii împotriva curentului, cu o barcă în care e purtat sicriul copilului mort, în căutarea unui loc de veci uscat, capătă astfel o semnificație aparte. În pofida disperării prin care trec, viața oamenilor merge înainte, iar ei rămîn mai departe așa cum au

fost. Rudele meschine care ar putea să-i cedeze acestei familii îndurerate doi metri de pămînt din curtea lor, unde n-au pătruns încă apele, se gîndesc că nu pot să îngroape un mort acolo, unde trebuie săpată o fîntînă pentru adăparea animalelor. Celor ce merg împotriva curentului, cu sicriul în barcă, li se alătură după o vreme Vica, fata lui Andrei Mortu, tatăl hoților, care a fost alungată din sat fiindcă oamenii credeau că urgia s-a abătut asupra lor din cauza păcatelor ei. În timp ce mama copilului mort se uită la măgelele de sticlă colorată de la gîtul acestei destrăbălate despre care a aflat că ar umbla după bărbatul ei - mic îmi zboară gîndul de la proza lui Bănuțescu la interviul lui Cioran în care e relatată întîlnirea cu un adept convins al teoriei sale despre sinucidere.

Omul vine la el să-i spună că a încercat să-și pună capăt zilelor, iar filozoful îl întreabă: și de ce nu ai făcut-o?! Răspunsul este că tocmai în clipa aceea și-a amintit că nu era spălat pe picioare. Iar marele Cioran e nevoit să constate că modestul său adept avusese totuși dreptate. Cum să te sinucizi pentru o idee, cu picioarele nespălate?!

Lucrurile sînt ceva mai prozaice decât în nuvela lui Bănuțescu. Chiar dacă personajul acestuia nu e un intelectual care vrea să pună în practică o idee, ci o femeie ușoară, care își scutură apa din bocancii desperecheați și povestește cum s-a gîndit că, dacă tot e să moară, măcar să fie spălată pe cap. Deși e privită ca un potențial pericol, reacțiile acesteia sînt mai umane decât ale celorlalți. Cînd vede că apele macină totul și nu mai e nimic de făcut, ea sare în barca în care se află sicriul și vîslind către sat strigă: „Domnișoară Maria, domnișoară învățătoare! Să-l îngropăm în cancelarie, că a-nvățat bine copilul!”. Apoi, împreună cu învățătoarea, scoate dușumelele din cancelarie și-l îngroapă acolo, cu abcedarul și caietele pe piept.

În acest timp, tatăl copilului săpa mai departe în duna de nisip, care se rostogolea în apă. Cînd s-a ridicat din groapă, el a văzut că pe fluviul în care pluteau sloiurile înalte și groase de gheață și țirau după ele copaci despicăți și insule de stuf, veneau cîrduri de mistreți. În fruntea lor se afla un mistreț bătrîn și chior, pe care îl întîlnise în urmă cu zece ani. Fiindcă mîncă boabe de porumb din palma lui și îi plăcea să stea în apropierea oamenilor, îi dăduse numele Vasile. La vederea lui, omul uită ce i s-a întîmplat și se pornește pe un rîs greu de oprit, cu care îi molipsește și pe ceilalți bărbați. „Măi, Vasile, îi zice, „cîți ani să ai tu, mă, că și tata te pomenea și tot așa spunea că erai. Ești bătrîn și tot nu

te lași! Să trăiești, mă, Vasile, și să-ți fie de bine!”

Femeia lui se uită la el nedumerită, fiindcă nu înțelege cum poate să rîdă în condițiile date. Eu înțeleg de ce rîde, dar nu mă gîndesc la asta, ci la faptul că mistreții lui Bănuțescu erau blînzi și sînt vii și acum. Ai lui Țiriac erau morți, iar vedetele de la Realitatea TV întrebau dacă au fost mari sau mici, fiindcă s-au uitat din elicopter cum erau împușcați, dar de acolo nu puteau fi văzuți în mărime naturală.

Ce au văzut ele după aceea erau căruțele de cadavre care ieșeau pe porțile imensului domeniu concesionat cu ceva mai puțin de un miliard de lei-vechi. O fi mult, o fi puțin, nu știu. Știu că, lângă acele porți înalte, viitorul moștenitor al imperiului Țiriac a văzut un băiat fără picioare care era dus de tatăl său într-un cărucior și i-a dat o sută de lei. Fără să vreau, m-am gândit că Gigi Becali poate că i-ar fi dat o sută sau o mie) de euro, dar s-ar fi spus că e un mitocan, fiindcă a făcut gestul acesta în fața camerei de luat vederi. Pe cînd fapta creștinească a suavului Ion Ion ne-a fost arătată pe micul ecran fără comentarii.

Apoi s-a trecut din nou de la mistreți la poeți și m-am uitat și eu cum îl plîngeau încă politicienii ieșiți din circuit pe Grigore Vieru, care părea să moară chiar sub ochii mulțimii de telespectatori pentru a nu știu cîta oară.

După moartea poetului Grigore Vieru, transformată într-un spectacol de imagine care nu se mai sfîrșea, a urmat înjunghierea handbalistului Marian Cozma. Tragedia acestui sportiv care și-a pierdut viața la 26 de ani a fost preluată din mers, nu doar de posturile comerciale, ci și de TVR, care avea mai multă experiență, întrucît e singura televiziune din lume care a transmis o revoluție în direct. Am avut sentimentul că și de data asta se transmite o revoluție, chiar dacă era vorba de moartea unui singur tînăr, și el nu a fost împușcat într-o piață din România, la comanda dictatorului aflat pe lumea cealaltă, ci a fost înjunghiat într-o discotecă din Ungaria. Revoluția consta în faptul că relația cu maghiarii, prezentată de obicei în negru, era văzută într-o lumină nouă. Dar faptul că se insista atît de mult pe acest eveniment tragic făcea ca dedesubtul luminii în care erau privite lucrurile să se vadă și întunericul ce nu putea fi risipit dintr-o dată, ca printr-un miracol. În treacăt fie zis, poliția din țara vecină ar fi fost efectiv demnă de laudele aduse de presa românească dacă ar fi împiedicat, prin măsuri preventive, acțiunile bandei de răufăcători care a ucis un sportiv al nostru și a băgat în spital încă doi colegi ai lui din echipa de handbal în care juca. Iar pentru prinderea infractorilor trecuți deja peste graniță, trebuia lăudată mai curînd poliția austriacă.

Reacția civilizată a populației maghiare care a constituit un model și pentru cea din România nu m-a mirat. În condițiile date, tatăl sportivului ucis și-a păstrat demnitatea și nu a reproșat nimănui nimic. După ce a intrat în țară și era întîmpinat peste tot cu flori, ca și dincolo de graniță, și-a trădat totuși adevăratele sentimente, șoptind printre lacrimi: Țineți-vă copiii acasă, vă spun eu! La fel de impresionant mi s-a părut și faptul că după aceea le-a spus celor veniți să-l întîmpine să lase florile acolo unde au aprins lumînările, că sunt prea multe și se teme să nu se strice copilul pe drum.

Din păcate, nenumăratele coroane și onorurile care i-au fost acordate post-mortem nu-l mai pot învia pe acest sportiv talentat, plecat să lucreze peste hotare fiindcă nu era folosit așa cum ar fi trebuit în echipa națională. Oamenii de rînd, care pînă atunci nu știau nimic despre el, văzînd cum îl laudă oficialitățile, au ieșit cu miile în stradă, să-i aducă și ei un omagiu, și cred că e de apreciat faptul că n-au trecut nepăsători și pe lângă acest eveniment tragic, așa cum au trecut unora pe lângă altele, petrecute chiar sub ochii lor. Ce mi se pare totuși de neacceptat e transformarea înmormîntării într-un spectacol și moda aplaudării la scenă deschisă a mortului, preluată de pe alte meleaguri. Iertat să-mi fie, dar ce era de aplaudat în cazul lui Marian Cozma, faptul că a fost înjunghiat?!

Care e realitatea?

GABRIEL CHIFU

P
U
Z
Z
L
E

Săptămâna trecut a nins. Și, cum aveam de făcut drumul obișnuit la Craiova, am urmărit atent informațiile despre vreme, voind să văd dacă pot călători cu mașina sau nu. Nu numai la buletinele meteo, ci și la jurnalele de știri obișnuite, pe toate posturile de televiziune (unde urgia meteorologică devenise principalul subiect adus în discuție...), veștile erau proaste, proaste, din ce în ce mai alarmante: chiar în partea aceea de țară spre care aveam de gând să mă îndrept eu se vorbea despre cod galben, drumuri închise, tiruri răsturnate, accidente în lanț din pricina „gheții de pe carosabil”. Starea pe care mi-au indus-o televiziunile a fost clară: dacă sunt om cu scaun la cap, atunci trebuie să iau trenul, cu mașina nu e posibil să mă deplasez (mă și închipuiam la volan, pierdut pe întinderea albă, fără repere, pradă viforniței, înghițit de ninsoarea apocaliptică etc., etc...). În ultima clipă însă, la sfatul unui cunoscut, priceput într-ale condusului, încurajat și de felul cum se arăta a fi ziua în București, am zis totuși să iau în calcul și varianta rutieră. Cu infinite precauții, am telefonat la Craiova. Nici acolo nu era dracul așa de negru. Bine, bine, dar nu capetele drumului contează, în cazul de față, ci drumul însuși. Așa încât am dat telefon și la dispecceratul național al drumurilor. Panicat, cum mă făcuseră televiziunile să fiu, m-am interesat cu jumătate de gură: „Se poate ajunge pe undeva din București la Craiova, prin Pitești sau prin Alexandria?”. Răspunsul a fost deconcertant: „Și pe-acolo și pe-acolo, pe unde doriți”. Dar eu știam ce știam, doar mă informasem urmărind toate posturile de televiziune, așa că am plusat: „Trebuie să am lanțuri?”. Iarși replica dispeccerului, acum monosilabică și pe un ton categoric, m-a aruncat în perplexitate, tocmai fiindcă era prea liniștitoare: „Nu!”.

În fine, mi-am luat inima în dinți și am pornit cu mașina în călătoria pe care o credeam aventuroasă, riscantă. Mă așteptam să am destule momente dificile (sunt doar un șofer de vreme bună...), dar s-o scot, totuși, la capăt.

Ei bine, de la ieșirea din București, pe întreg traseul Pitești, Slatina, până la Balș nu am întâlnit nici urmă de zăpadă! Nici pe șosea, nici pe câmp nu exista nici măcar un semn vag că ar fi nins. Iar de la Balș la Craiova, douăzeci de kilometri, șoseaua era perfectă, dar, ce-i drept, de-o parte și de alta a asfaltului, se zărea un strat de nea așezat cuminte, inofensiv. Eram șocat și mă simțeam înșelat, și de aceea, teribil de umilit. Realitatea pe care mi-o construiseră televiziunile și realitatea-realitate în care mă mișcam eu n-aveau nicio legătură: diferite, ca de la pământ la cer! Televiziunile făcuseră pe biete noastre creiere (al meu și al atâtor inși ca mine, de bună-credință sau, altfel zis, fraicri...) un grosolan, dar reușit experiment de înlocuire a situației de fapt cu alta fictivă și flagrant mincinoasă. De acest uriaș fals, cu un dram de șansă și condus de împrejurările detaliat expuse aici, mi-am dat seama. Dar câte alte mistificări voi fi trăit și le voi fi luat de bune! La câte operații de deturnare a adevărului, de manipulare voi fi luat parte, jurând că acela e adevărul!

Neprofesioniste unele, abile și malefice altele, lacome de senzațional ieftin toate, televiziunile (prin puterea aceasta parcă fără margini pe care o dețin, puterea imaginii...) țin o insidioasă plasă pe care o aruncă asupra minților noastre, creează lumi paralele cu lumea propriu-zisă. Poate, însă, ar fi firesc să ne întrebăm: Dar există „o lume propriu-zisă”, nu ființăm noi astăzi sub hegemonia relativității, iar în acest triumf al relativității nu au toate lumile, fie ele fictive și de carton, butaforice, aceeași legitimitate?...

Probabil că da. Și atunci ce rost mai au mirările și enervările naive, că rolul care ne-a fost atribuit este acela de manipulați, de sclavi ațipiți, puși pe diverse paliere ale scenografiei/înscenării (naționale sau planetare...) și lăsați în voia sforilor de care suntem trași cu icsușină? Ei, au un rost și mirările ori enervările naive: ele arată că, uneori, ne trezim din somn (sau din vrajă). Deși nimeni nu mai știe exact când dormim și când suntem treji, când facem într-adevăr ceva și când doar avem iluzia că facem.

P.S. Apropos de nemăsurata putere (de seducție și de înrobire) a imaginii: am văzut două clipuri care au ajutat umila Dacia Sandero să se impună pe piața auto atât de sofisticată, de pretențioasă a Germaniei: ambele clipuri mizează pe un singur cuvânt care e o amprentă ce individualizează produsul, cuvântul „ieftin”. Într-unul din filmulețe îi vedem pe faimoși lideri comuniști, ajunși acum la pensie, undeva, într-un azil de bătrâni, punând la cale o nouă revoluție. Și imediat ni se înfățișează cum arată această revoluție în viziunea lor: Dacia Sandero. În al doilea clip, o familie de germani vine la un magazin să cumpere o mașină germană de firmă. Vânzătorul îi chestionează câți bani au la dispoziție și, când ei spun suma, un gigantic ferestru circular coboară parcă din ceruri și taie în două mașina elegantă: doar pentru o jumătate de mașină au bani! În schimb, ar putea dobândi, pentru suma asta, întregă și strălucitoare, o Dacie Sandero. Foarte inteligente creații publicitare, ar merita să aflăm numele autorului.

«

Mesajul Crizei către artiști: supuneți-vă!

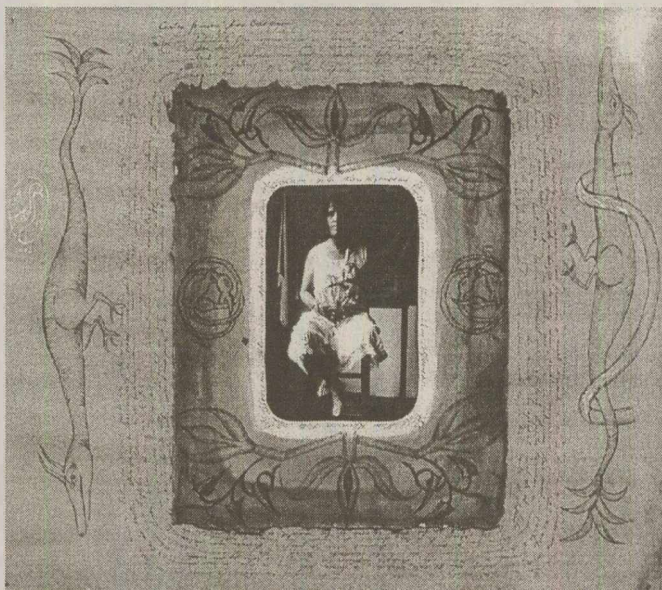
BOGDAN GHIU

Arta, ni se spune, de fapt, implicit, în „Argumentul” Bienalei de la Veneția, ediția care va avea loc anul acesta, nu trebuie să se mai tot reinventeze, să se mai tot depășească pe sine, ea face, deja, și dintotdeauna, „tradițional”, „lumi”. Să nu mai viseze să facă și să refacă Lumea, să se mulțumească cu „lumile”, căci a luat-o razna: să stea cuminte! E criză, ce Dumnezeu: dacă vrea să reziste, să se cumințească și să-și vadă de tablourile și de sculpturile ei care să „facă” în continuare frumoase, să decoreze în continuare „lumile” private ale celor doritori de frumos pe bani. Dacă vor resemna, prin resemnare, din nou, acest contract economico-social, pe verso-ul căruia este

de exemplu, via Greenspan), creatorii Crizei, își permit să vorbească, cinic, pe față, de necesitatea permanentă a „distrugerii creatoare” în chiar lumea reală, de ce li s-ar interzice artiștilor să o facă, în „lumile” lor simulate, imbold la noi lumi (dincolo de orice eventuală „Minunată Lume Nouă”)?

Acesta este, redat indirect liber, discursul de criză, disuasiv-flatant, adresat de Bienala de la Veneția artiștilor.

Asistăm, de fapt, la o întoarcere, la o incredibilă revenire politică la „poetica” stearpă a postmodernismului autoreflexiv din anii '70-'80, postmodernism afișat, nu doar de fond, ca acum (dispărut prin generalizare), acomodat, spectacular, nederanjant, decorativ, la un „optzecism” artistic autoreflexiv, pe care-l credeam de mult nu numai depășit obiectiv, ci și abandonat subiectiv. O adevărată închidere a artei contemporane, un dictat sub presiunea pieței contractate, care reîncurajează revenirea la practicile tradițional-intimiste, regresiv-escapiste, ale artei, niciodată abandonate de fapt, și aflate în plină evoluție ele însele, ale picturii și sculpturii, adică, scurt și fără menajamente spus, ale producției artistice

scrisă, de fapt, o demisie, artiștii vor avea, din nou, și ei de câștigat, vor fi lăsați în pace. Lumea așa cum este nu este, oricum, lumea creată și de către artă, la ce bun, atunci, negativismul, revolta? Vrem opere frumoase, re-interiorizate (obiectual, pentru a putea fi interiorizate „spiritual”), pe care să le putem vinde, care să poată fi luate acasă, pe care cei (întotdeauna, mai cu seamă în vremuri de criză) cu bani să poată să vrea să-și dea banii. Ce-i atât de greu de înțeles, măi, „artiștilor”? Fiți liniștiți, nu vă mai chinuiți neestetice, postestetice, necomerciale, dizgrațios, inutil, să inventați lumea, ne-am saturat, noi,ăștia cu bani, care oricum vă ținem în viață, de ifosele, de „post”-isme și de prostiile voastre, arta este, prin ea însăși, dat, „revoluționară”, n-ați învățat asta la istoria artei? Lăsați Lumea, exteriorul, ficțiunea și utopia „spațiului public”, creați (în continuare, din nou) „lumi” private, interioare, decorați adecvat, întru reverii, spații interioare (arta – „decorațiuni interioare”), în care să putem să ne retragem și să putem să ne plângem fie banii pe care nu îi avem și nu-i vom avea niciodată, fie pe cei pe care am fi putut să îi câștigăm și chiar s-ar putea să îi câștigăm în Vremuri de Criză!

Așa este, dar nu ar fi dacă arta, tocmai, n-ar fi depășit, negat și reinventat permanent, prin „lumile” ei, Lumea, prezentul, contemporaneitatea, reinventându-se și negându-se creator pe ea însăși ca „făcătoare de lumi”. Dacă economiștii și finanțistii în vogă, adică în acțiune (Schumpeter,

centrate, din nou, pe obiecte, singurele care pot fi, economic, comercializate, aproape, deci licitate, vândute, circulate, speculate, aducătoare de profit nu numai pentru artiști, și chiar în ultimul rând pentru artiști, ci pentru o întregă „lume a artei”, secundă în raport cu creația propriu-zisă, dar care a ajuns, iată, să-i impună teme lucrative.

Pentru mine este aproape clar. După estetizarea arhitecturii operată prin Bienala de Arhitectură din 2008, și prin conceptul regresiv-retrograd al Bienalei de artă de anul acesta, Veneția a devenit indicatorul și operatorul politic numărul unu al normării și al disciplinării mondiale a artei, al luării ei în posesie de către sistemul economico-financiar mondial.

Aștept ripostele dez-bienalizante ale artiștilor, care, însă, deocamdată nu știu cum să alerge să se supună, să execute ordinea, și, cel puțin în România – tradițional exces de zel –, se și cearță pe cine le execută mai bine, adică „întocmai și la timp”, cum se spunea în armată.

În aceste condiții, nu are dreptate cehul David Černý să inventeze artiști, dacă tot se lasă ei tot mai mult inventați, prin bienale, de piața mondială?

Așa cum, după ce am frecventat-o din toate direcțiile, nu m-a mai interesat televiziunea, s-ar putea ca, foarte curând, să nu mă mai intereseze nici arta. Poate doar extrem, extrem de selectiv. La extreme și ca extremism.

P
O
L
I
T
I
C
A
L
I
B
A
R
T
L
E
B
Y

«

SPRE O LITERATURĂ CERCUALĂ

Foarte de curând sau, altfel spus, extrem de târziu, am avut revelația unei situații pe care, practic vorbind, am tratat-o încă de la începutul carierei mele publicistice, anume că nu se poate trăi din drepturi de autor, în nici un caz din onorarii, ci doar cu ajutorul masiv al unor premii care nu mi-au lipsit nici în regimul comunist, nici în cel liberal, care numără și el ani de-a rândul de constatări. Un premiu este însă un hatâr, nu se compensează munca tarifată; într-un regim politic precum cel comunist, el contează și ca opțiune oficială pentru favoriții săi, dar mai cu seamă pentru acoliții de toate felurile.

Tot românul, care a înțeles schimbarea de după decembrie '89, în sensul că o să fie pentru toți și din toate punctele de vedere „mai bine”, a trebuit să renunțe curând la prea multele sale speranțe. Libertatea, marea recucerire, i-a aruncat pe cei mai mulți cetățeni, dar mai ales pe oamenii de artă, în necunoscut, deoarece comunismul făcuse din ei, în felurite grade, niște favorizați, care, chiar în anii ultimi ai ceaușismului cel mai barbar, beneficiau de un statut special, o rămășiță a unei situații câștigate tot în acel regim tiranic, dar care, după un timp, își schimbaseră „linia”. Toți beneficiarii mai mici sau mai mari aveau ca punct de referință „epoca Zaharia Stancu”, nu pe cea a lui Beniuc și nici pe cea a trecerii de la USASZ (un sindicat al „condeielor”) la Uniunea Scriitorilor, structurată după sistem sovietic. Așa că, dacă „breașla”, cum căuta ea să-și spună cu mândrie în comunism, nu se prăbușise de tot în anii de după Eliberare, toți membrii simțeau și chiar afirmău că în comunism existaseră și lucruri „bune” care trebuiau conservate.

În entuziasmul și efervescența imediat post-decembristă, pe care le-au ăit și întreținut toți cei care scriseră sau aveau de gând să scrie, apăruseră însă destule semne de îngrijorare: fără a fi un foc de paie, s-a observat că fenomenul eliberării nu ținea de creație. Ușurința publicării la care te invita reconstituirea presei și a sistemului editorial de dinainte de comunism, ca și invazia traducerilor – și acesta un fenomen al epocii liberalismului burghez – făcuseră, alături de casele editoriale, ca această industrie de bunuri simbolice să nu fie decât în mică măsură finanțată de stat. Cu toată energia, priceperea și bunăvoința conducătorilor ce s-au succedat, soarta Uniunii noastre nu mai putea depinde de privilegiul cerșite de la noii puternici ai zilei, ci doar de propriul prestigiu, ceea ce în bună măsură s-a reușit. Dar s-a ajuns astăzi nu la formula visată „Zaharia Stancu plus libertatea”, ci la situația de dinainte de 1938 a vechii Societăți a Scriitorilor, când o mică barcă bătută de vânturi se menținea la suprafață și chiar înregistra succese pecuniare sub firma unei personalități de prestigiu și cu abilitatea multiformă mergând până la diplomație a lui Corneliu Moldovanu.

Eliberarea, deschiderea, reluarea legăturilor întrerupte cu trecutul, dar mai ales cu cei din străinătate, din statele în care trăiau scriitorii de limbă română, a constituit un bun prilej (unul obligatoriu) de discuții, de controverse,

de refacere a aceluși deficitar tablou al valorilor de dinainte de '89. Și în acest proces s-au angajat aproape toți cei care țineau o pană în mână; pe lângă urgența stabilirii valorilor, epoca a fost marcată de comentarii, un fenomen specific epocii alexandrine în care intrase literatura română încă din comunism, îmbogățindu-se pur și simplu.

În ceea ce mă privește, eu am fost interesat la modul acut de acest aspect, deoarece, cu ani înainte, trăisem chiar la debut liberalizarea ce a afectat toată literatura noastră după 1961-1962, dar

scris, cu atât mai greu din drepturi de autor.

Or, cu, profitând de relativa libertate din ultimele decenii de comunism, m-am manifestat în contradicție cu programul camil petrescian pe care îl enunțasem imprudent încă din momentul debutului în **Semne și repere**, o carte de scandal, în care-mi adunasem pagini mai vechi, până atunci dedicate tot seratarului, ca și operele mele de imaginație, deși de pretențiile mele, ale absolutismului fenomenologic, nu s-a mai ocupat nimeni.

mai ales după 1965-1966, acești ani fiind nu doar de impunere a unor noi valori și de neașteptate valorificări ale celor ignorate, ci și de comentarii în spirit nou, oricum divers, propunând împotriva „liricii” rigide de până atunci diversificarea, cu afirmații și negații categorice, îndrăznețe, dar nu exclusiviste.

Or, acești ani au fost ai încercării și reușitei mele de a debuta: mulțimea publicațiilor culturale sau pur literare te invitau parcă și trebuiau să te accepte măcar cu un rol secundar, de umplere a paginilor, ceea ce în nici un caz nu bănuisem că ar fi vocația mea, eu încercând să mă concentrez spre cu totul alt gen: a unui op unic și definitiv, deopotrivă literar (inițial îl dorisem filozofic) și testamentar.

M-am descurcat destul de bine, din moment ce am izbutit să survin necesităților existenței și prin artieria eseistică și literară; dar experiența mea e una a trecutului. Între timp, a survenit o schimbare în raporturile fundamentale ale scrisului cu publicul și, deci, o schimbare de statut a literaturii (sau artistului) în noua societate din ce în ce mai altfel orientată și care, pe de altă parte, a favorizat mai ales alexandrinismul cel mai desmărginit, neremunerat însă pe măsură. Nu se mai poate trăi din

Am făcut, așadar, până în ceasul de față critică de toate genurile, cum s-a putut, în majoritate de comentarii – și ceea ce m-a încurajat n-au fost onorariile din ce în ce mai debile, aproape pur simbolice, ci constatarea că, și prin mijloace divagante, de pură esență subiectivistă (chiar și prin jonglerii intelectuale după modelul lui G. Călinescu), se pot strecura judecăți, se pot face aprecieri și clarificări foarte pozitive.

Alexandrinismul (un termen care, spre uimirea mea, nu are meritul curs în situația de față) stăpânește un teritoriu foarte amplu în detrimentul criticii „științifice” de toate soiurile, dar, mai regretabil, și pe seama istoriei literare, a tablourilor de epocă, eventual al „panoramelor” cărora până și eu le-am fost un permanent ridiculizator. Partea cea mai vie, căreia îi aparține viitorul, căci acesta e firesc să fie al tinerilor, s-a resemnat (nu cumva cu un oarecare orgoliu?) nu doar să scrie „altfel”, dar și să nu facă nici o concesie publicului.

Într-un text al lui G. Călinescu (cred că din ultima lui fază) am întâlnit un termen potrivit epocii baroce (sau clasice) spaniole, anume literatura cercuală, un cuvânt nemaîntâlnit de mine, pe care l-am socotit un neologism neolatin însemnând nu doar creația literară de cerc restrâns, ci aceea rezervată și cu-

noscută doar unor grupușcule de scriitori ce se cunosc între ei și scriu ferindu-se de atingerile și, eventual, laudele „vulgului”. Examinând dicționare demne de încredere din sfera neolatină, mi-am dat seama că acest neologism e o creație a lui G. Călinescu, ceea ce mi-a sporit admirația pentru un merit pe care eu i l-am recunoscut bucuros acestui paradoxal slujitor al comunismului: de relatinizare a limbii literare, fie și pe calea unor invenții riscate.

„Cercuală” vrea să fie o literatură de tipul celei practicate de prințul Tomasi di Lampedusa și cunoscută de un cerc foarte ermetic, în care se poate cita și vărul său, baronul de Capo d'Orlando, poet prețios și nedivulgat din orgoliu, ambii hărăziți celebrității postume. De altfel, și Lampedusa disprețuia titlul de principe care-l lega de minuscula insulă siciliană și își spunea numai Tomasi, privilegiindu-și originea mult mai veche, bizantină.

Spre cinstea literaturii noastre, care în perioada sa de libertate a urmat în paralel, nu doar prin imitație, curentele cele mai „înaintate” europene, se poate înregistra în condiții așa de dezavantajate, dar eroice, Școala de la Târgoviște, înființată în timpul războiului și apoi mutată la București, ea fiind alcătuită din tineri formați înainte de comunism și cultivând un ideal al artei fără nici o legătură cu sloganurile oficiale și cu constrângerile ideologice. Deși la București grupul s-a lărgit întrucâtva, el a rămas, până târziu, unul exclusivist, de scriitori ce se citeau numai între ei și profitau numai de ceea ce putea rezulta dintr-o astfel de fertilă închidere.

În ceea ce mă privește, eu nu mă pot mândri cu asemenea isprăvi; în toată lunga mea perioadă ascunsă, catacombală, din mormanul de hârtie scrisă sau mâzgălită n-am arătat aproape nimănui nici o filă, necum să mă confrunt cu cineva și să particip la vreo acțiune de grup, fie el și foarte redus. Numai târziu, în preția debutului, într-o atmosferă mai permisivă, am dedicat unele piese fanteziste cu adresă umoristică unor prieteni; se poate spune că am debutat direct în volum, dar mi-erău cunoscute unele cercuri restrânse de scriitori, fără a dori să le împărtășesc modul de a comunica, la care poate aș fi avut acces.

Experiența unei literaturi „cercuală” datează, așadar, mai demult și nu e legată neapărat de tiranie politică și de o cenzură cu puteri infinite, până la arbitrar. Dar ea a fost copleșită până la Eliberarea din decembrie '89 de cealaltă tendință, anterioară comunismului și nu determinată de acesta: a literaturii pentru public sau pentru popor, cum i s-a zis într-o vreme.

Literatura română modernă s-a născut nu doar cu fireasca tendință de comunicare, ci și cu năzuința de a educa, de a modela conștiințele, așadar cu vocația acțiunii în societatea cât mai largă și cel puțin această tendință performantă sub diferite etichete politice cred eu că va dispărea, dacă nu se va abate asupra a ceea ce va mai fi România un nou cataclism.

Petru Comarnescu între jurnale, confesiuni și exegeze

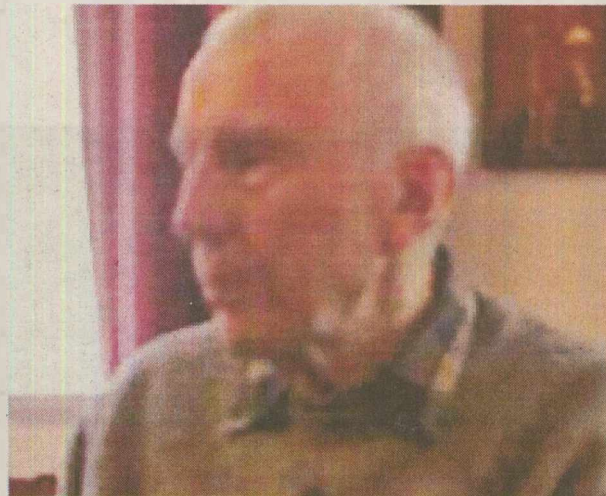
CORNEL UNGUREANU

Mi se pare mai mult decât binevenită azi Biblioteca tânărului scriitor, propusă de Casa Cărții de știință din Cluj-Napoca. „Biblioteca” e inaugurată de studiul monografic al Monicăi Grosu, **Petru Comarnescu – un neliniștit în secolul său**. E o revenire necesară asupra unui personaj exponențial dintr-o generație „la modă”. Scriitorul, filozoful, criticul de artă, pedagogul și memorialistul Comarnescu a fost pus în umbră de agitația creată în jurul opțiunilor politice sau a solidarizărilor intelectuale ale contemporanilor săi Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Noica, cărturari ai baricadei anticomuniste, dar și a unor implicări politice încă insuficient lămurite. Cartea Monicăi Grosu este inaugurată, așa cum se cuvine unei cercetări necesare, cu biografia lui Petru Comarnescu. O viață în beneficiul culturii numește, fără fantazii artiste, devenirea unui cărturar ale cărui merite nu au fost îndeajuns subliniate. Și a cărui biografie a stat fie sub tirul atacurilor jurnalistice, fie a tabuizărilor protectoare. Sunt multe pagini necesare, unele inedite, extrase din arhive, jurnale, corespondență. În ceea ce mă privește, aș fi deplasat accentele și asupra relației dintre Petru Comarnescu și colegii săi de generație. Fiindcă este în competiție cu ei, cel puțin înainte de scandalul iscat în iarna anului 1934. În **Ultima oră**, 21 februarie 1929, va scrie cu tactică despre Mircea Eliade, într-un articol intitulat **Peisajul generațiilor tinere**: „Aflat tocmai în India, unde își satisface tihnit apriga dorință de cunoaștere, Mircea Eliade este tânărul cel mai popular și, până la un punct, cel mai general aprobat. A debutat în *Cuvântul* și aceasta explică multe din succesele sale. Personal, credem în posibilitățile acestui temperament dornic de o viață autentică, împlinită de experiențe. Ne-a dovedit de atâtea ori rara sa facultate de cunoaștere, precum și dorul de o cultură cât mai solidă”. E în acest articol multă miere iblee a teoreticianului care ar fi trebuit să cucerească tânără generație – experiențialismul –, dar și multe rezerve: „Dar Mircea Eliade s-a făcut vinovat de mare păcat; atunci când și-a destăinuit cele mai intime experiențe în foiletoane. Această lipsă de pudoare, colorată cu puțin plebeism, ne face să-l socotim, fără să vrem, un om lipsit încă de un stil unitar”.

Răul e chiar mai întins, fiindcă liderul Mircea Eliade își îndrumă confrății pe drumuri greșite: „Lui Eliade îi datorăm, din această pricină, abuzul de sinceritate aproape cîntă de astăzi, afirmarea experienței sufletești la colț de stradă, lui îi datorăm încrederea nemăsurată în sine, abuzul de egoism...”.

Dacă judecăm corect lucrurile, nu toate relele enumerate mai sus vin de la Mircea Eliade și nu toate infracțiunile sunt stimulate de succesul literaturii „erotice”, semnate de Mircea Eliade. Adevărul este că energiile de lider potențial ale lui Petru Comarnescu, neobișnuit de aprinse, ar evita dezvoltarea „tainelor”. Cele văzute ajung, el este un tânăr (și va fi un cărturar) de maximă vizibilitate. Este (și se așază) mereu sub reflectoarele opiniei publice. Participă la vernisaje, vizitează și e vizitat de numeroșii săi prieteni. La 23 de ani („prin 1928”), împreună cu Costel Enescu, Virgil Cotaru, Daniel Bosnieff, Ion Târziu, Ion Orleanu și mulți alții (ilustruți neconoscuți azi) – vreo treizeci –, înființează Gruparea intelectuală care, către sfârșitul anului 1928 are dialoguri simandicoase cu Goga. Poetul le propune cariere politice. Tinerii lui Petru Comarnescu refuză și dispar, colegii lui Mircea Eliade, nu (vezi Petru Comarnescu, **Pagini de jurnal**, vol. I 1923-1947). Dar e clar că liderul grupului de maximă vizibilitate, în care se va desfășura, ca ferment cultural, Petru Comarnescu, nu poate fi decât Mircea Eliade. E drept că noul context nu-i deloc comod pentru Comarnescu. Pe o pagină de jurnal (30 noiembrie 1932), Arșavir Acterian evocă, în **Jurnalul unui filozof**, una dintre întâlnirile (memorabile, am scrie azi) ale generației: „Cu Brucăr, Titel (Petru Comarnescu), Mircea Vulcănescu, Dinu (Constantin Noica), Eugen (Ionescu), Costică, mergem la Eliade, unde cheful e în toi. În biblioteca mansardei, înșesată de cărți și oameni, se spun povești. În odaia alăturată se încinge o discuție cu furie. Sorana Țopa

face procesul lui Titel. Schimb de sincerități crude, brutale. Cioran intervine viu, impresionant de direct... E o atmosferă amețitoare de bravadă, de nudă sinceritate”. Atmosfera de „nudă sinceritate” e convenabilă pentru unii, foarte puțin sau deloc convenabilă pentru Petru Comarnescu. La 31 decembrie 1934, după câteva luni ale dezvăluirilor vehemente, va nota în jurnal: „Se isprăvește un an cumplit, în care m-am lovit și de pragul de sus, și de pragul de jos, am avut mari stisfăcții, dar și îngrozitoare eșecuri și înjosiri. Diseară, va fi trebuit să fac Revelionul cu tatăl Ginei, sosit ieri din străinătate”. Tatăl Ginei este Manolescu-Strunga, ministru sau fost ministru, personaj aflat, prin avere și alianțe politice, în vârful ierarhiilor societății românești. În atacurile de la **Naționalul Nou** și **Credința** nu trebuie să vedem, așa cum scrie Petru Co-

marnescu în jurnalul său, mașinațiunile masoneriei sau ale lui N.D. Cocea, amant al soției sale, ci și (ci mai ales) replica unui underground literar (jurnalistice), deja activ în anii treizeci ai secolului trecut, când modelele revoluționare de stânga sau de dreapta stimulau „dezvăluiri” senzaționale cu privire la infamiile claselor suprapuse. Doamna Grosu aleargă prin arhive și prin biblioteci importante, stă de vorbă cu martori de seamă, dar nu spune niciodată prea multe. N-are curiozități excesive. Așa că frumos este capitolul al doilea al cărții, **America, prima și ultima dragoste**. Autoarea descoperă și analizează cu acuratețe „celălalt spațiu matricial” al gândirii lui Petru Comarnescu, deloc amenințat de tabuuri. Aș fi insistat însă asupra unei sublinieri a lui Mircea Eliade: generația părinților noștri avea datoria să realizeze România Mare, noi eram liberi să optăm pentru universal. Eliade în India, Sebastian în Franța, Comarnescu în Statele Unite ale Americii împlinesc și ilustrează un program. Poate că ar fi fost necesare și alte sublinieri: în perioada 1944-1947 încă se mai putea spera într-un program american de redresare a României, așa că revenirea lui Comarnescu la statul lui de americanist e cum nu se poate mai explicabilă. Insistența, în capitolele următoare, asupra revistei **Criterion** este firească, fiindcă pentru mulți rolul lui Comarnescu în structura revistei a părut esențial. Este analizat cu atenție, dar fără excese de informație, scandalul din jurul revistei. Poate că ar fi trebuit notate, fie și la subsol, pozițiile „celeilalte părți”. Zaharia Stancu a revenit de câteva ori asupra acestor evenimente, în romanul **Rădăcinile sunt amare** la modul ignobil – de pamflet grosier împotriva celor de la **Criterion**. Dacă articolele lui Zaharia Stancu nu mai necesitau un comentariu aparte, scrisoarea lui Eugen Ionescu către Tudor Vianu, datată 19 septembrie 1945, comentată de diverși exegeți ai lui Eugen Ionescu, merita atenție. Să reproducem și noi o parte din această scrisoare: „Eliade a antrenat și el o parte din colegii de generație și tot tineretul intelectual. Nae Ionescu, Mircea Eliade au fost îngrozitor ascultați. Ce era dacăăștia erau maeștri buni. Pe lângă ei, Crainic nu contează. Din cauza lui Nae Ionescu, Haig Acterian și Polihroniade au murit. Iar prostul din topor, Costin Deleanu, și poetul Horia Stamatu sunt fugari (o să-i vedem în Franța într-o bună zi, ca și Eliade, ca și Cioran, ca și Amzăr). Iar ceilalți imbecilizați sunt inutilizabili: licheaua Paul Sterian (e în Turcia?), buhăitul Vulcănescu, imbecilul de Cantacuzino, judulul, prostul, grandilocventul Dan Botta, afectatul, ip-

ocritul, Constantin Noica, secătura Petru Manoliu. Unii morți din prostia lor, alții, din fericire, amuțiți – toată generația **Criterion**ului e distrusă. (...) Singur a rămas Petru Comarnescu, dar el nu era decât impresarul”.

Întrebarea este dacă la 19 septembrie 1945 Eugen Ionescu nu are alte probleme decât acelea de a reconstitui istoria generației sale. Și celelalte probleme ale sale (mizeria pariziană, necesitatea de a se întoarce acasă, demonstrând că el n-a făcut parte din „generația **Criterion**” etc.) nu sunt ilustrate de această scrisoare. Observăm – putem afla din jurnalele sau din articolele celorlalți – că el va rămâne solidar cu toți cei anatemiați mai sus. Capitolul **Generația 27 și gruparea „Criterion”** are meritul de a sublinia corect proiectul unei grupări:

„Obsesia generației, scrie Monica Grosu, era să scoată cultura română din provincialism”, făcând-o să existe la scară universală. Această idee putea fi identificată atât în textele lui Eliade și Vulcănescu, cât și în cele ale lui Petru Comarnescu, Ionel Jianu, Mihail Polihroniade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Mihail Sebastian ori Bucur Țincu. „Teama obsesivă a lui Mircea Eliade era aceea că generația sa, singura generație liberă (după ce se autoproclamau ei) nu va avea răgazul necesar să-și împlinească misiunea, anume să creeze liber, să comunice fără frontiere.” Apariția termenului „obsesie” în acest capitol necesar și bine documentat deturmează adevăruri necesare. Cei enumerați de autoare și citați aici de noi sunt autori diferiți, cu proiecte uneori divergente. Nu sunt „obsedați”. Iar „teama obsesivă a lui Mircea Eliade” e mai mult o figură de stil, o interpretare a anilor săi tineri din vremurile gloriei postbelice. În interiorul unei generații pline de proiecte uriește, ar fi fost necesară o comparație între textele abandonate ale lui Comarnescu și studiile realizate sau nerealizate ale celorlalți, așezate sub același semn. Capitolul Cărțile americane și impactul lor în anii '30, este fin și corect hașurat: „Ecourile multiple ale experienței americane au constituit substanța unor cărți de real interes, publicate în țară: **Homo americanus**, un studiu tipologic, în 1933, iar un an mai târziu, **America văzută de un tânăr de azi**. Impresiile sale au îmbrăcat o formă superioară de șlefuire artistică în 1940, când a apărut lucrarea **Chipurile și privilegiile Americii, considerată cea mai substanțială și mai obiectivă apreciere, până la data aceea, a Americii**”. Aș sublinia că autorii romanului **Femeia în roșu** se sprijină în demersul lor pe cărțile lui Comarnescu tocmai pentru a fixa mai clar raporturile româno-americane (mentalități, fascinații, capcane) în anii '30 ai secolului trecut. Lumea americană în escurile unui idealist lucid demonstrează cât de importante sunt, pentru înțelegerea lui Petru Comarnescu, apelurile la bibliografiile vremii. Personalitate vizibilă, cu momente mondene citabile, Comarnescu a fost legat, precum toți din „generația **Criterion**”, de teatru. Traducător, critic, înscăunat într-un post important în administrația teatrului după cel de-al doilea război mondial, polivalentul creator reclama, într-o cercetare monografică, un capitol consacrat teatrului. **Despre teatru și confluente ale artelor** e un capitol necesar, poate că mai puțin legat de agitația teatrală a perioadei 1920-1950 decât ar fi trebuit. Ar fi fost necesare demersuri comparatiste. La rândurile despre raportul Petru Comarnescu - Ion Sava, poate că autoarea ar mai fi trebuit să adauge și păreriile celor care nu au aplaudat stilul novator al regizorului. **Confesiunile unui călător prin Europa** are meritul de a trece în revistă toate itinerariile lui Petru Comarnescu. Autoarea nu are nici o umbră de îndoială cu privire la valoarea memorialisticii și nu-și îngăduie să aibă rezerve asupra stilului tern, redundant și nici asupra dialogurilor lui Comarnescu cu prietenii săi de altădată. Excelente capitolele despre criticul de artă, despre pledoariile pentru Brâncuși și locul lui în secolul XX al artelor. În concluziile lucrării, autoarea găsește tonul nimerit pentru a atrage atenția asupra unei personalități esențiale din cultura română a secolului XX. Irina Petraș se poate felicita încă o dată pentru inițiativele sale editoriale. Colecția **Debut** a editurii pe care o conduce („Biblioteca tânărului scriitor”) începe frumos.

GIORGOS PETOUSSIS

S-a născut în 1943, la Limassol, Cipru. A început să scrie versuri în 1957, iar poemele și articolele sale au apărut în presă și în diverse jurnale literare din insulă. Se numără printre primii membri ai Uniunii Scriitorilor din Cipru și, pentru o bună perioadă de timp, a făcut parte din consiliul de administrație al acesteia. Este membru al Asociației Naționale a Scriitorilor din Grecia și al PEN (Asociația

Internațională a Scriitorilor) din Cipru.

Împreună cu alți colegi de breaslă, a înființat, în 2003, Uniunea Literară a Scriitorilor din Limassol, „Vassilis Mihaelides”, al cărei președinte este și în prezent.

Publicații:

- studiul *Profeția ilustrată de mâinile arhanghelului* (ediția I – 1999, ediția a II-a – 2000); volumele de poezii: *În umbra morții* (1977), *Intuiție* (1980), *Fratele meu, Onesilos* (1995), *Cufundarea în tristețe* (1995), *O insulă în primejdie* (2003).

În curs de apariție: 29 de poeme și volumele de proză *Viața din anii ce-au trecut* și *Amintiri din copilărie*.

EU VIN DINTR-O ȚARĂ

Eu sunt urmașul
Unui pământ ca o coajă de nucă,
Un pământ fertil care, în
Vremuri bune, ne umple grânarele și
hambarele.
Avem pe masă fructe un an întreg.
Vinul ne stă la îndemână
Și, pe măsură ce mintea se-amețește,
Nu spune decât adevărul.
Înconjurat fiind de mare,
Primejdiile tărîmului meu natal
Se arată stăpînînd creste de valuri
Și vuiet de vînturi.

AMATHUS I

Nu țărîmul insulei Paphos este acesta,
Nici Afrodita scaldîndu-se în ale sale
ape,
Ci este marea lui Amathus cu doi
pescăruși ce se scufundă
În ruinele unei pierdute lumi.

Acest liniștit val de aur cum poate fi
atît de jucăuș?

Această dezmiardare nesfîrșită a apei și
clipocitul
Valurilor
Deșteaptă amintirea.
Iar amintirea este Orașul îngropat.
O întregă Istorie antică.

Aduceți o mie de cazmale,
să-l dezgropăm,
Aduceți o mie de peneluri și culori
Să-l zugrăvească așa precum a fost;
Orașul de azur, măreț,
De valuri sărutat,
Cu soarele ce se așternea pe mare,
Un fluviu de lumină, cu fiecare zi,
Cu fiecare ceas.

AMATHUS II

Am căutat un tîrnăcop
să scot la suprafață orașul cel pierdut.
Mormane de țarină și de timp
și secolele ce-au urmat
fără de milă
îl calcă încă în picioare.

Ce-a supraviețuit?

Și Onesilos?
Mă zbat să regăsesc
glasul Patriotului Erou.
Prin secole am încercat
să dobîndesc pasul lui cel puternic.

Pamîntul cel bătrîn mai strălucește încă
de rămășițe sfinte.
Și briza mării caută cu frenezie
galerele dușmane.
Iar ei,
de secole,
ei ne-au adus armatele de
ocupație.

ARIADNA

Tu, Ariadna cea fără de noroc!
De secole îți caut altarul
de îngropăciune
la Amathus.

Caut o piatră de mormînt
care îți poartă numele.

În orașelul meu te venerau.
Ei te numeau
Zeița Ariadna Afrodita.
Te adorau.

Îți cer Firul de ață.
Dar, oare, voi ieși vreodată din labirint,
mă-ntreb?
Și, oare, va scăpa insula mea
nevătămată?
Ori o va jeli Tezeu
așa cum te-a jelit pe tine
fără de consolare?

PIERZANIE

„Dă-le lor tot ceea ce îți vor cere.
Dă-le lor orice, dar nu pe Iisus
și sufletul tău.“

Sf. Kosmas Aitolos

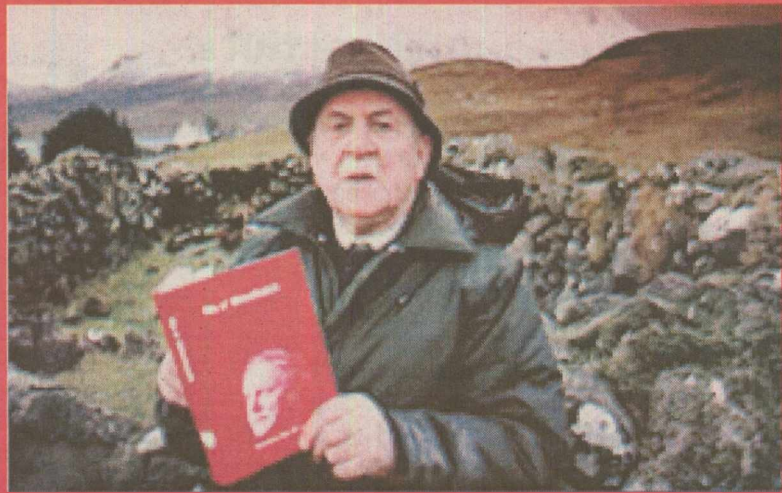
Sunt clipe cînd vorbesc
și tu nici nu-nțelegi măcar.
Apoi tristețea mă copleșește
și mă ascund în carapace.
Atîta înstrăinare
de lucruri dragi cîndva?
Îndepărtare de tot ce ieri
era mai prețios ca toate.

SORLEY MACLEAN

Sorley MacLean (1911–1996) este apreciat de exegeții britanici ca unul dintre poeții scoțieni de anvergură națională și mondială. Născut pe insula Raasay, la est de insula Isle of Skye din arhipelagul Hebridelor, a fost educat, în familie și la școală, într-o atmosferă de profund respect față de oralitatea culturii galeze, iar poemele sale și-au

tras ulterior seva tocmai din vechea și bogata tradiție baladescă a acesteia. Lirismul său, frapant prin curaj și spirit novator, a împletit emoția de sorginte personală cu ecoul civic al unor seisme istorico-sociale: iubirea, dificultatea de a alege în viață, nedreptatea și suferința, dar și răvășirea adusă de Războiul civil din Spania ori de expan-

siunea fascismului l-au inspirat în egală măsură. S-a afirmat că supremul merit al lui Sorley MacLean este acela de a fi adus poezia de expresie galeză scoțiană în plină modernitate. Traducerile sunt realizate după versiunile în limba engleză semnate de Seamus Heaney (primul poem) și Rody Gorman (următoarele).

Hallaig (fragment)

Timpul, precum un cerb, stă ascuns
în pădurea Hallaig. Peste fereastra
de unde priveam, cîndva, spre-apus,
e pusă-acum o scîndură bătută-n cuie
și draga mea-i de-a pururi un mesteacăn
lângă izvorul Hallaig, mereu acolo,
la întîlnirea-i de taină, e nesmintit
între Inver și Milk Hollow,
prin Baile-Chuim,
un mesteacăn tremurător
sau poate-un alun, ori, mai știi,
un pui de scoruș drept și zvelt.

Câini și lupi

În zăpada-ndepărtată din vis,
îmi văd încă nescrisele poeme,
urma ce-o lasă în albul ei pur.
Haita asta de-ogari și de lupi, turbată,
setoasă de sânge, sare peste stavila

pusă-n calea cerbilor, aleargă
printre copacii din jurul mlaștinii,
trece dintr-un salt strunga prin locul pârjolit,
o ia-n sus pe costișă, hămăie, latră bezmetic,
de-a lungul și de-a latul pămîntului scoțian.
Mă bîntuie necontenit spinările-ndrăcite,
lupii aflați pe urmele prăzii,
printre păduri și munți, mereu.
Sunt colții vicleni ai poemelor mele,
acerbi vînători ai frumuseții terestre și sufletești,
întruchipată de-o albă ciută
hălăduind pe creste, deasupra țînutului păduros,
iar tu, scumpa mea, ești căprioara.
Coșmarul ăsta nu se va isprăvi niciodată.

Creagan Beaga

De Creagan Beaga trec,
singur în noapte,
la Camas Alba valuri
spală pietrișu-n murmur.

Țîpăt de fluierari

vine dinjos, dinspre Cuil,
la sud-est de Sgurr nan Gillean
se vede Blaven, e lună plină.

Lumina cade pe Rubha na Fainge,
la nord ițită, mai netedă ca masa de biliard,
în dreptul lui Caol na h-Airde, curentul
o ia-nspre sud, cu scăpărări fugare.

Alba Saor

Ca protomarxist ce mă aflu, sunt, desigur,
pe de-a-ntregul potrivnic monarhiei,
ă la Dave Spart, dar dacă Scoția
și-ar câștiga independența și, astfel,
am dobîndi o societate net multiculturală,
tolerantă, pluralistă, fără inechitate
și exploatare, o Alba Saor, așa cum scrie-n
grafitti, una-două aş abolii monarhia,
cu toată țâfna ei, și te-aș încorona regină,
în pofida nou-createi republici.

Prezentare și traducere de Simona-Grazia DIMA

VALENTIN DOLFI

Generația '90 are de recuperat un poet pe care nu și-l asumă pentru simplul fapt că nu-l cunoaște. Valentin Dolfi trăiește în singurătatea aproape sihastră a unui orășel de provincie în care doar poezia mai este capabilă să transforme micile întâmplări cotidiene (cele mari nu există) în evenimente semnificative, cruciale chiar. În această logică, învinsul Dolfi este, de fapt, singurul câștigător de acolo.

Ioan Es. Pop

Un chef de rockeri

Au zis hai mă cu noi la un chef de rockeri să vezi și tu cum ne distrăm am cumpărat țigări au cumpărat băutură am fost într-o cameră de bloc am fumat și-am băut frățeste dintr-o sticlă de vodcă toată noaptea am ascultat rock and metal 4 ever rock and metal pe perete era Marilyn Monroe desenată de Andy Warhol pe perete era un înger din lemn cioplit cu briceagul toată noaptea m-am rugat la el dar nimeni n-a fost mântuit și până dimineața am obosit unul câte unul am ieșit pe ușă au rămas sunetele chitarelor încremenite în aer scrumul de țigară camera goală cu storiile trase să-și plângă singură de milă

O lungă și nesfârșită beție

Când se ceartă cu Doina nenea Mișu bea mult și-ar vrea să moară dar Doina e bună și-l lasă să bea cât vrea și mereu îl împacă ea ghicește viitorul în cafea pentru ceva mărunțiș și o bere și mie mi-a spus odată că voi trece peste o apă mare și chiar așa a fost când am plecat în America și-am zburat peste ocean și nenea Mișu s-a mirat mult când i-am povestit cum trăiesc oamenii cu mulți dolari și limuzine luxoase în zgârie-nori când se ceartă cu Doina nenea Mișu bea mult și-ar vrea să moară dar i-a spus unul că după moarte nu mai e nimic și-atunci bea să uite de frică și-atunci bea să-și facă curaj că ce e moartea cu adevărat zice dacă nu o lungă și nesfârșită beție

Amintire cu bunica

Eu am o amintire cu bunica a zis te rog taie tu găina asta pe care am adus-o așeară că nu mai vrea să mănânce și mi-e tare milă de ea sărăcuța și m-am dus în baie și i-am retezat gâtul ca un adevărat bărbat deasupra veceului a curs mult sânge și m-am stropit dar cuțitul nu era bine ascuțit și găina s-a zbătut mult și nu a murit atunci bunica a dus-o repede în fața blocului să curgă sângele afară bunica a fost o femeie tare cumsecade ea a murit în anul o mie nouă sute șaptezeci și patru încă de mic a vrut bunica să am și eu păcate

Nenea Eugen

How do you do mă zice nenea Eugen pentru că are o fată plecată-n America unde nu îi place deloc să se ducă a fost o singură dată și repede s-a întors în orășel pentru că și acolo sunt străzi și case la fel ca pe la noi până și brazii din fața caselor cresc la fel doar că nu poți să vorbești nimic cu nimeni pentru că-n America toți vorbesc doar englezește așa că tot mai bine-i în orășel mai joci o tablă cu nea Mișu mai bei o bere cu Dobrin și altfel trece timpul how do you do mă zice nenea Eugen

Profesorul Deaconu

A murit profesorul Deaconu care a scris patru cărți și a vrut să intre în Uniunea Scriitorilor elevii îl porecliseră Varlaam dar el s-a considerat tot timpul doar un simplu slujitor al literaturii române oamenii spuneau că e sâcâitor și neînduplecat în lupta lui permanentă cu primarul nemulțumit de ruina care a cuprins orășelul a murit și cățelușul vagabond pe care îl hrăneau în fiecare dimineață amândoi au dispărut unul îngropat în cimitir celălalt îngropat de noi pe un dâmb de ce un om și un câine au sfârșit la fel și cum de au dispărut în aceeași zi au fost întrebări la care eu bibliotecarul orășelului eu care am citit Biblia din scoarță-n scoarță și multe cărți de filozofie și de anatomie n-am știut să răspund

Judi sârmana Judi neștiuta

Judi sârmana Judi neștiuta a murit tocmai când vorbisem cu ea să facă curat în garsonieră a bătut la ușă și a cerut bani zece douăzeci de mii să-și cumpere pâine sau țigări niciodată nu cerea mai mult niciodată lumea din orășel nu spunea altceva despre ea decât că bea și din cauza asta nici Primăria nu i-a mai dat ajutor social lucra cu ziua pe unde putea ea a fost fata bețivă a lui Dumnezeu că și atunci când au găsit-o zăcând în cimitir au crezut că e beată și nenea Măț a ridicat-o și a așezat-o pe o piatră de mormânt la soare așa e moartea bă a zis nu are coapse și sâni nu e blondă vine când nu te-aștepți și-njură urât ca un birjar

Hamsterul alb

V-am făcut rost de un animal de companie a spus râzând Laurenția și am luat acasă hamsterul alb și l-am așezat în bucătărie într-un vas de sticlă și Mihaela i-a croșetat o mânășă din lână mereu îl scoteam și ne jucam cu el mereu îi dădeam să mănânce bucățele de morcov de măr de ou și de prună și într-o dimineață de iarnă l-am găsit nemișcat întins pe culcușul lui de lână tati a spus plângând Alexandra a murit Prunicel hamsterul alb ca o jucărie a Domnului cu viața lui mică ne-a bucurat pe toți

Locul vechi al familiei

Când a murit tata am căutat în cimitir locul vechi al familiei unde au fost îngropați străbunicul Ion și străbunica Ana unchiul Ionel și bunica Paraschiva cu greu l-am găsit lângă un cavou în construcție pentru că îl acoperise iarba și crucea lipsea atunci am comandat o cruce nouă din marmură albă care să nu se rupă și să nu putrezească cu poză și numele lui scris frumos dedesubt dar pietrarul a greșit și a făcut crucea mică și îngustă nu mai aveau loc toate numele pe ea lasă lasă a zis mama când a văzut e foarte bună și asta că doar nu e nevoie să-i trecem pe toți așa au dispărut de pe fața pământului pentru totdeauna și străbunicul Ion și străbunica Ana și unchiul Ionel și bunica Paraschiva

O bandă subțire

Noaptea nu e bine deloc să umbli brambura pe stradă zice doamna Fisher că poți să rămâi fără bani fără ceas și fără verighetă eu am ridicat din umeri eu n-am ascultat-o am plecat la întâmplare să caut comunitatea românească o oră întreagă am mers cu metrul până m-am rătăcit la numărul 3109 era multă lume adunată pe trotuarul din față murise o actriță ziceau că o cheamă Norma Jean Baker și că a fost frumoasă a venit poliția repede a venit ambulanța acoperită cu un cearșaf o scot pe targă afară și lumea se îngheșuie curioasă o bandă subțire o bandă albastră desparte acum viața de moarte și moartea de viață police line do not cross

Ca Pilat din Pont

Mă duc cu doamna Fisher la Orange County Community College să mă înscriu și să studiez United States history philosophy mathematics or geography and american poetry puteți începe chiar acum I'll keep the finger cross zice profesorul și intru într-o sală și vine secretara cu testele la matematică și la engleză pe masă e un computer în ecranul lucios mă oglindesc sunt nebărbierit și nepregătit dacă vrei să trăiești în țara asta trebuie să-ți faci o carieră te aștept afară până termini și cu asta basta zice doamna Fisher m-am spălat pe mâini de tine ca Pilat din Pont

Neastâmpăratul risipitor

SORIN LAVRIC

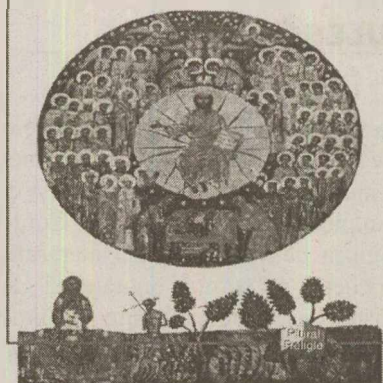
Cristian Bădiliță e genul de cărturar pe care temperamentul îl împinge mereu dincolo de granițele domeniului de predilectie. Dacă ar fi rămas între hotarele teologiei, chiar și adversarii săi ar fi vorbit astăzi cu reverență despre el. Căci, judecat sub unghiul siguranței cu care se mișcă în tărîmul Bibliei, al patristicii și al dogmaticii, Bădiliță nu poate fi criticat nici de cei mai cusurgii răuvoitori. E un teolog de performanță, un savant care, sub unghi cantitativ, a publicat deja mai mult decît vor publica majoritatea colegilor săi de breaslă de-a lungul întregii vieți. Pe deasupra, scrie cu vervă, plăcut, cu claritate, iar atunci cînd umorile îi plesnesc slobode, tonul îi devine de-a dreptul vitriolant. Numai că, printr-o funestă potrivire a elementelor intime din care îi este alcătuită personalitatea, teologul român are o natură irascibilă. Stofă de arici sărînd la bătaie din orice fleac. Are artagul unui luptător căruia susceptibilitatea i-a împrumutat aerul unui cruciat pe cont propriu. Pe scurt, teologul nostru e în stare să se lupte în gazetărie pînă la sleirea ultimului strop de energie polemică. Și fiindcă e bun, și-a creat dușmani pe măsură. Dacă, în schimb, s-ar fi mulțumit cu amănunțirea învățaturii creștine, și nu cu trăirea detaliilor ei, dacă ar fi ales, așadar, să fie un teoretician sterp molfăind etimologii, bibliografii și chichite popești, ar fi rămas un nume stimabil și prețuit de toți. Dar el a vrut mai mult, a vrut să fie militant întru cauza creștină, a vrut să

lupte cu pana în numele unor convingeri proprii. Și a fost caterisit. Dar nu de biserică, ci de colegii laici din arena culturală, și asta fiindcă a săvîrșit o greșală strategică cu urmări fatale: a deschis războiul pe prea multe fronturi și, într-o bună zi, s-a pomenit fără aliați. Și astfel, neliniștitul nostru teolog, tobă de carte și înzestrat cu talent literar, căruia neastîmpărul umoral i-a insuflat ardoarea unui paladin pus pe înțeleștări definitive, s-a pomenit într-o zi dușmănit, hulit și izolat pe scena gazetăriei culte. Majoritatea partenerilor i-au întors spatele, ferindu-se de el ca de un ciumat a cărui simplă prezență e prevestitoare de crampe ideologice. Numai că, oricît de dureroasă trebuie să-i fi fost excomunicarea, urmarea cvasi-surgihului cultural la care a fost supus s-a dovedit binefăcătoare, căci Cristian Bădiliță a căpătat adîncimea celui care s-a simțit părăsit de toți. De fapt, Cristian Bădiliță a obosit de atîtea zădărnici gazetărești și s-a lecuit de vanitățile vieții culturale, întorcîndu-se la jocul pe care îl știe cel mai bine: istoria creștinismului timpuriu, studiul filologic al textelor canonice sau apocrifă și scrierea cărților proprii. Teologul e precum un fiu risipitor care, pierzînd lupta în ringul culturii laice, s-a regăsit în liniștea singurătății sale. Și a reînceput să scrie cărți străbătute de duh. Iar înțelepciunea amară și profund ziditoare pe care a căpătat-o se simte pînă și în tonul scrierilor sale. Ceva s-a schimbat în apele lăuntrice ale cărturarului. Scrie

Cristian Bădiliță

GLAFIRE

Nouă studii
biblice și patristice

mai așezat, mai matur și mai sigur. Iar cele nouă studii adunate în volumul **Glafire** sunt o dovadă în această privință. „Volumul de față este rodul cercetărilor mele în materie de biblică și patristică de-a lungul mai multor ani de zile, în diferite medii universitare, laice sau teologice. Fără să pot descrie «rețeta absolută», aș spune că tipul de abordare a temelor combină analiza filologică și perspectiva istorică, pe de o parte, cu dezeratul teologic, pe de altă parte. Las dogmaticienilor atemporalii, ce par conectați direct la «bateria» Duhului Sfînt, iluzia practicării «teologiei de performanță». Personal, îmi asum calitatea de felix amator într-un domeniu în care singurii «performanți» sunt îngerii și sfinții. Mă gîndeam la început să redactez un Prolog mai amplu, intitulat «Portretul unui ortodox fără barbă și sutană», dar am renunțat din două motive foarte simple. Primo, consider inutilă orice justificare de tip metodologic și ridicol din start orice manifest programatic. Fiecare cititor are discernămintul, inteligența, capacitatea de a

CRISTIAN BĂDILIȚĂ,
Glafire. Nouă studii biblice și patristice,
Ed. Polirom, 2008, 320 de pagini

descoperi singur validitatea sau invaliditatea analizelor mele. Secundo, orice explicație se dovedește sterilă în fața ideologiei și a parti-pris-urilor bine cimentate. Volumul se justifică prin sine însuși, altfel nu și-ar avea rostul.“ (p. 5)

În fond, textele adunate între copertile **Glafirelor** sunt bune nu fiindcă sînt de actualitate – cum și sunt de fapt, ca de pildă excursul despre personajul biblic Maria Magdalena (excurs provocat de elucubrațiile romanului lui Dan Brown) sau considerațiile despre Evanghelia lui Iuda (iscate de recenta campanie publicitară anticlericală) –, ci fiindcă sunt de o temeinicie așezată. De la semnificația păcatului împotriva Sfîntului Duh pînă la mitul îngerilor căzuți, de la idiosincraziile patristice ale lui Dumitru Stăniloae pînă la literatura creștină apocrifă, studiile din acest op se citesc cu plăcere și chiar cu reculegere. În fond, marele cîștig pe care îl capeți deschizînd o carte de teologie este că, prin chiar spiritul ce răzbate din paginile ei, te rupi de logica goală a zădărniciii cotidiene. Începi dintr-o dată să meditezi, să privești în colțul camerei și să intuiești că teme pe care le consideraseși insignifiante se încarcă acum cu o însemnătate aparte; și că, în schimb, viața din fața televizorului e mijlocul de pierdere a duhului din noi. Merită să-l urmărim pe Bădiliță în glafirele pe care le încrustează în paginile acestei cărți. Neastîmpăratul teolog e os domnesc, cărturar adevărat. Și scriitor, așjderea. «

Hitler se credea artist

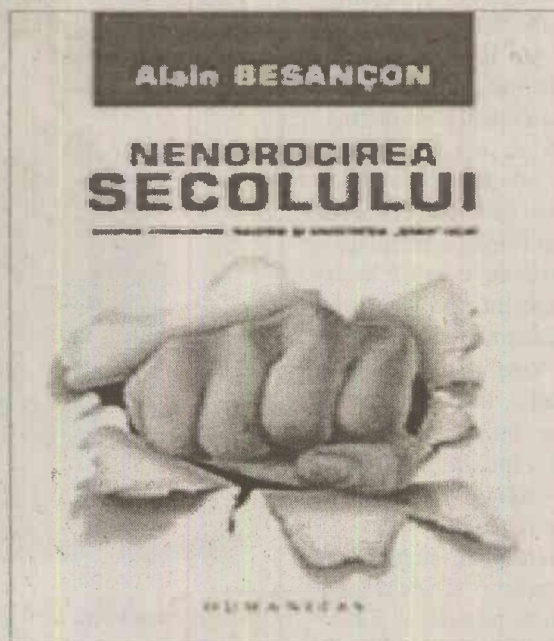
OCTAV-EUGEN POPA

Imensa dezbateră de la sfârșitul secolului trecut cu privire la cele două dezastre umane – comunismul și nazismul – a fost extinsă istoricește pe zeci de ani și mii de pagini. S-ar părea că, în dezlegarea itelor și priceperea mecanismelor, în munca meticuloasă a luminării sub-solurilor (la propriu și la figurat) există o indignare involuntară și fecundă, care ne va feri de reiterări. Să izbutim cu toții a defăima un trecut groaznic, iar viitorul se va arăta sănătos, prudent vaccinat, dar mai ales previzibil.

Alain Besançon este o figură interesantă din comunitatea științifică franceză. Sub influența lui Raymond Aron, imediat după al Doilea Război Mondial tânărul istoric aderă la partidul comunist. Cîteva ani mai tîrziu, luînd act de raportul lui Hrușciiov (1956) s-a declarat rușinat și „très en colère” față de oroarea și suferința pe care o provocaseră democrațiile socialiste sub bagheta „Tătucului”. În final, a rămas una din figurile importante ale sovietologiei franceze, mai ales prin lucrarea **Originile intelectuale ale leninismului**.

Toate aceste date promiteau pentru **Nenorocirea secolului...** o lectură uniformă și fără mari cadouri, o comparație bătrînească între două ideologii despre care a ajuns să se poată afirma aproape orice. Iată un exemplu oferit de autor, teribil prin simplitatea adevărului său: „De-o parte și de alta, istoria e stăpîna. Nazismul va restabili lumea în frumusețea ei, comunismul, în bună-tatea ei”. Cîte fenomene actuale (vezi globalizarea, capitalismul, „lupta împotriva terorismului” etc.) adoptă aceeași schemă utopică? De cîte ori s-a spus despre marxism că tot ce-a făcut a fost să asimileze o ideologie creștină a mîntuirii? Lista poate continua. Era oricum evident că autorul se va feri de speculații amenințătoare (de genul „Grijă mare! Continuăm să funcționăm aproape la fel!”) și că va pași atent între fapte brute, fără încărcătura futurologiei.

Încet-încet, însă, cartea a luat o întorsătură bizară. Nu atât datorită conținutului, cât datorită funcției pe care în-

ALAIN BESANÇON
Nenorocirea secolului. Despre comunism, nazism și unicitatea „șoah”-ului
Editura Humanitas, 2008

cepa s-o îndeplinească acesta. Am citit această carte la sfârșitul lui februarie 2009, când tot mapamondul (mă rog, mai puțin China) se îndrepta în liniște către stînga. Măcar din punct de vedere economic și social, această afirmație este cât se poate de adevărată. Sectorul privat în general, omul obișnuit în particular, par să își dorească din ce în ce mai mult intervenția statului într-un climat de care stă atârnat un semn cu „Atenție, cad bolovani!”. Brusc, ne amintim că nazismul însemna „național socialism”, iar comunismul era interfața mai virusată și cu mai

multe erori a „socialismului utopic” al lui Saint-Simon. Cîteva societăți civile mai slabe de înger din Europa și din afara ei își amintesc cu disperare de succesul lui Marcuse și al său neomarxism.

Chiar refuzând asemenea pesimisme științifice – sau tocmai de aceea –, Besançon reușește (neintenționat, deci) să alcătuiască un mic tratat anti-septic de hermeneutică. Capitolele cărții au rezonanța unui prospect care prezintă simptomele bolii („Distrugere fizică”, „Distrugere morală”, „Distrugerea Politicului”) în vederea aplicării unei-doctorii viitoare. Eseul răspunde scurt, direct (moldovenește, aș spune) la întrebarea „care e negativul comunist?” și la sora ei geamănă „care e negativul nazist?”. Comparația celor două răspunsuri rămîne, cu toate acestea, perfect gratuită. A numără morții „Șoah”-ului și a-i compara cu morții „Gulag”-ului, a postula (oricît de judicios) că URSS a distrus mai multe minți decît NSDAP este, zic, o operație superfluă.

Alain Besançon nu a ascultat afirmația nietzscheană din 1955 a profesorului său – Raymond Aron – care anunța o eventuală moarte a ideologiilor. Și bine a făcut. **Nenorocirea secolului...** bate pasul pe loc, poate același pas al miilor de pagini asemănătoare, însă o face hotărât, brutal, „fără fițe”, cum ar spune unii. S-ar putea să supăr acum, însă: nu asta vrem din partea istoricilor?

Aceasta nu înseamnă că lucrarea nu are conținut polemic. Cîteva idei „amorsate”, pentru cititorii scrupuloși care simt nevoia de hartă: „Iertarea acordată prea ușor [comunismului n.m.] poate porni dintr-un sublim moral creștin... care ne îngăduie să ne lăudăm cu un suflet mare” sau „Hitler se credea artist și marcat ca atare de estetica romantică a geniului [...], de unde nerăbdarea și precipitarea [...], de unde iraționalitatea mersului războiului”.

REGELE LEARA

MIRCEA GHITULESCU

de-a surda omul tragic. Shakespeare conduce atât de atent desfășurarea subiectului, încât conflictul dintre părinți și copii își impune singur morala. Nu Cordelia, imaginea pură a iubirii dezinteresate, le va pedepsi pe surorile ingrâte, ci ele se autosuprimă. Este răul care se întoarce împotriva lui însuși, ca un șarpe ce își devoră coada. Parcă asisti, în final, la o dramă psihologică modernă.

S-a muncit mult și efectul este pe măsură. Un zid din fundal se face bucăți când regele Lear își ia lumea în cap, alungat și de Regan, și de Goneril. Totul arată, în partea a doua, ca ruinele Gemenilor din 11 septembrie. Dar este o piesă despre masculii, iar masculii lipsesc. Cum să o crezi pe Rodica Lazăr care îi pupă pe toți și lasă urme de ruj că le călărește pe ambele surori, când ea este o biată trestie gânditoare, care se clatină pe picioare ca și cum ar fi după o cură de slăbire? Te simți ca la operă, când soprana de o sută de kilograme cântă rolul grațioasei Cio Cio San. Singurele care fac față masculinității, fără să se prefacă cu jeturi de urină ca celelalte, sunt Mariana Mișuț, Ada Navrot (Kent) și Ioana Macaria (Cornwall). Dar nu se spune, oare, că pe femeii trebuie să le crezi doar pe jumătate? Așa că le credem pe toate. O excepție care nu e nici bărbat, nici femeie pentru că joacă seminudă rolul lui Edgar, fiul lui Gloucester, apoi Tom Nebunul este Emilia Bebu. Într-un spectacol de la Sankt Petersburg, toți deposedații în frunte cu Lear joacă finalul în pielea goală ceea ce nu este cătuși de puțin supărător, dimpotrivă oferă de-a gata toată viziunea regizorului Lev Dodin. Căderea regalității este cum nu se poate mai elocventă. În prima parte, aceea a disperării filiale, Emilia Bebu cu ochii mari, încercănați (machiaj la vedere, bine făcut pentru acest gen de spectacol), este încarnarea umilinței, dar, în final, devine un fel de killer feminin din filmele americane de duzină. Într-un final care nu se mai finalizează, **Regele Lear** este „adulterat” cu Titus Andronicus. Nu numai că Gloucester este orbit, dar Cornwall și Regan îi înghit globii oculari însângerați cu o poftă scandaloasă. Din acest moment, spectacolul se dezarticulează și raționamentele se transformă în enunțuri. Vine finalul în care moare Lear și Cordelia, în poziție verticală, cu degetul pe buze: *the rest is silence*. Lumea se regroupează în fundal și salută speranța unor vremuri mai bune. Și totuși, de ce **Lear** cu femeii?

Un spectacol tensionat, energic, cu inutile sublinieri de versuri și vechi lovituri de teatru, exprimate prin decor și costume „des années folles”, dar grammatiscal incorect. Nu poți să ascuți timp de trei ore confuzii între genul masculin și feminin („*eu sunt Lear*”, „*Eu sunt Edmond*”), rostite cu voci angelice de femeii, diferențe cu care limba română este foarte drastică. Să nu știi să faci acordul în gen, număr și caz este foarte grav. Din acest punct de vedere, apelul lui Andrei Șerban la simțul convenției este abuziv. Într-adevăr, trebuie „*să ne îmbrăcăm în mister și să fim spionii lui Dumnezeu*”, cum repetă actorii până la exasperare această pozițiune secretă.

«

Premiere românești

CĂLIN STĂNCULESCU

Începutul de an a adus pe ecrane două premiere românești, prima - **Întâlniri încruciate** de Anca Damian, a doua - **Pescuit sportiv**, semnat de Adrian Sitaru. Ambele sunt debuturi, primul film aducând pe ecran trei povești potrivite după rețeta folosită și de Nae Caranfil în **E pericoloso spargersi** sau, mai recent de către Cristian Mungiu cu al său **Occident**. Și filiațiile pot urca până la celebrul **Rashomon** de Akira Kurosawa, fără ca filmul Ancăi Damian să poată depăși simplismul școlăresc în scriitură și amatorismul în materie de regie. În schimb, motive de satisfacție sunt prilejuate de recenta premieră a filmului semnat de Adrian Sitaru, imaginat ca scenariu după o idee propusă de recent laureatul Festivalului internațional de la Berlin, Radu Jude. Cu doar trei personaje, **Pescuit sportiv** evocă povestea unui cuplu decis să petreacă un week-end la malul unui lac, pentru a atenua tensiunile acumulate într-o relație unde nu adevărul joacă rolul principal. Neatenția Mihaelei-Ioana Flora, la volan, duce la un accident aparent cu final tragic, a cărui victimă este o tânără - Maria Dinulescu - cu o profesie specifică liniei de centură a Bucureștilor. Cum victima nu moare, ci doar se prefacă a fi fără suflare pentru a șantaja moral protagonistii, pe malul lacului, la acel pescuit sportiv, se va desfășura în continuare o lentă și convingătoare devaloare a caracterelor celor trei,

descoperă umbrele și luminile personajelor, cel de-al treilea venit în ecuație - juna Ana-Violeta, fiind catalizatorul materializării adevărurilor refuzate sau doar ocolite.

Personajele lui Adrian Sitaru, autor care debutează cu siguranța unui regizor de cursă lungă, fac parte din categoria celor trimise pentru prima oară pe ecrane de Roman Polanski cu vreo aproape jumătate de secol în urmă, o dată cu filmul **Cuțitul în apă**. Comparația nu este deloc dezonorantă pentru Adrian Sitaru și paralelismele cu filmul de debut în lungmetraj al maestrului polonez nu fac decât să sublinieze perenitatea unei formule dramaturgice, viabilitatea unei estetici minimaliste, care exploatează la maximum potențialul dramatic al situațiilor propuse. Subiectivitatea camerei, cu atribute deosebite pentru fiecare personaj, amplifică cu artă ambiguitățile, potențază fericit misterul conducând firesc la închiderea buclei ce termină filmul, lăsând o poartă deschisă spre viitorul perechii ce și-a căutat zadarnic liniștea și echilibrul într-un week-end obișnuit.

Filmul lui Adrian Sitaru a cucerit deja câteva importante premii la festivalurile internaționale de la Estoril, Salonic și Palm Springs. Cele două excelente actrițe distribuite de Adrian Sitaru în **Pescuit sportiv** au fost premiate pentru cea mai bună interpretare feminină la Salonic. De asemenea, fil-

într-o atmosferă abil construită, pentru a sugera suspansul descoperirii tușelor emoționale sau a umbrelor prezente în sufletele personajelor jucate de actrițele amintite și de Adrian Titieni, în rolul profesorului cu principii, care poate demisiona, dar continuă să facă o serie de compromisuri fără justificare.

Filmul semnat de Adrian Sitaru este un fals road movie, care doar în copertele sale se încadrează perfect regulilor genului. Dar pe parcursul acestei extrem de bine elaborate povești de dezvăluire a traiectoriilor și dimensiunilor psihologice ale personajelor, dialogurile, construite cu o migală de autentic bijutier,

mul lui Adrian Sitaru a avut o premieră cu deosebite ecouri pozitive la Centrul Pompidou de la Paris. Dar drumul festivalurilor și al premiilor nu se oprește aici.

Cum rândurile de față sunt scrise cu o zi înaintea decernării **Oscarurilor**, vă pot spune doar deținătorii **Zmeurii de aur**, printre care se numără Mike Myers, Paris Hilton, Pierce Brosnan, filmul **Indiana Jones și Regatul de Cristal**. Dar tare mi-e teamă că și multe premii Oscar vor merge la un fel de echivalent al filmului **Vagabondul**.

«

Nu este nici o greșeală, știm că se scrie „Lear”, dar nu este vorba despre tragedia lui Shakespeare, ci de spectacolul lui Andrei Șerban de la **Bulandra**, jucat numai cu femeii. Am stat multă vreme și m-am gândit de ce numai cu femeii, și asta, la puțin timp după ce Tompa Gabor, la Teatrul Maghiar din Cluj, pune în scenă **O scrisoare pierdută** cu aceeași inovație „radicală”. Sigur, sute de ani în șir femeile nu au avut dreptul să urce pe scenă, iar în teatrul japonez rolurile de femeii sunt interpretate și astăzi de bărbați travestiți. Să fie vorba de reparația unei nedreptăți seculare? Parcă nu ajunge. Și totuși, de ce **Regele Lear** numai cu femeii, când sunt atâtea roluri grase pentru bărbați? Ca regizor, trebuie să renunți la o mare șansă acceptând acest risc. Am așteptat să văd spectacolul, să-l nimicesc. Singura problemă era nu cumva să fie genial, să ies din sală umilit. Din fericire, nu a fost cazul așa că m-am liniștit și am continuat să caut explicația. Admitem că în **Regele Lear** este un patriarhat segregționist și rasial. Cele trei fete de împărat par născute pe cale masculină. Despre mama îngropată se amintește o singură dată, atât cât să nu îți aduci aminte. Regele Lear le este și mamă și tată. Parcă le-a „fătat” prin cap, asemenea lui Zeus, atât de monstruoase sunt cele două fiare care se numesc Goneril și Regan. De aici înainte, Andrei Șerban are dreptate cu femeile sale. Ideea matriarhală a făcut vâlvă încât a reușit, într-adevăr, să aducă pe aceeași scenă (Grădina Icoanei) câteva dintre cele mai autentice actrițe din București (Mariana Mișuț, Dana Dogaru, Ada Navrot, Ioana Macaria, Virginia Mirea, Daniela Nane) sau pe cale de a deveni (Emilia Bebu, Ilinca Manolache, Irina Ungureanu). După cum ne așteptam, spectacolul funcționează excelent mai ales în părțile lui naturale, netrăvite: Daniela Nane (Goneril) și Regan (Irina Ungureanu). Și, desigur, omniprezentă, Mariana Mișuț. De aici își trage spectacolul lui Andrei Șerban energia și autenticitatea. Aceste frumoase femeii monstruoase (este o performanță a Irinei Ungureanu să fie egală cu Daniela Nane, „rivalitate” care, probabil, o pune în mișcare) spun marele adevăr pe care ni-l transmite Shakespeare, și nu ipocrita tragedie a Regelui Lear. Lumea seamănă cu ele, nu cu viața sfințită la care face apel

Izmenelile solonhoțului și ofensiva critică moldoveană

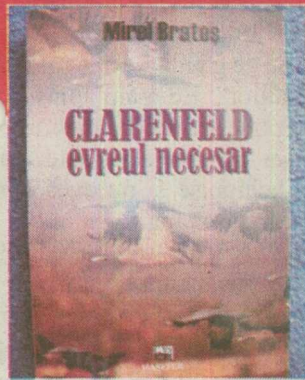
HORIA GÂRBEA

ADRIAN FRĂȚILĂ
Grafologul,
Editura TIBO, roman

Cunoscut ca poet și prozator, foarte iute la scris, mizând explicit pe ingeniozitate și inteligență, Adrian Frățilă se caracterizează prin nuvelele sale sau, dacă vrem, prin romanele succinte și foarte dense. Nici **Grafologul** nu face excepție. Dacă nu greșesc, este primul volum în care specialistul în grafologie face apel la cunoștințele sale din domeniu pentru a

crea un personaj incitant și o acțiune palpitantă, așa cum îi plac autorului. Darius Iecle întâlnește un personaj ciudat, pe nume Teofil Cireș, care se ocupă nu doar cu grafologia, ci și cu grafomanția, pe urmele unui magistru al său. Cireș îl învață pe Darius arta lui subtilă, dar moare în condiții misterioase. Urmind firul manuscriselor moștenite de la Teofil, Darius află că el a dispărut devorat de niște creaturi făurite din zațul cernelii și din spiritul cuvintelor analizate. Darius însuși e atacat de fantomaticele bestii ivite de text. Ingenios și precipitat ca de obicei, romanul lui Adrian Frățilă este o carte inedită, plăcută, lesne de citit.

MIREL BRATEȘ
Clarenfeld, evreul necesar,
Editura Hasefer, roman

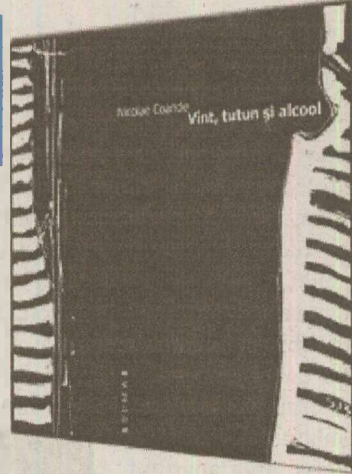
Romanul amplu și autobiografic al lui Mirel Brateș reprezintă o rescriere ușor condensată a două volume anterioare: **Zaț și Israel fără horoscop**. În special a doua carte a fost foarte bine primită de critică și public, a fost premiată atât în România, cât și în Israel, unde locuiește în prezent autorul. Abilitat în scris de la 6 cartea la alta,

Mirel Brateș găsește cu cale să topească primele două volume în unul singur, cu o scriitură superioară, și să unifice punctele de vedere exprimate de-a lungul aceluia. Este evident cartea unei vieți atât la propriu, pentru că e viața unui personaj alter ego al autorului, cât și la figurat, pentru că ea închide toate eforturile și viziunile literare, politice, filozofice ale scriitorului. Dan Clarenfeld este „evreul necesar”, imigrant de nevoie și filozof tot de nevoie, un ins care trăiește și consemnează, pentru că e și gazetar, dar și pentru că propria lui experiență îl incită. Clarenfeld este un prototip fără a înceta să fie un personaj consistent cu biografie, viață exterioară și lăuntrică pline de dificultăți și de învățăminte. El este necesar sieși, dar și celorlalți ca exemplaritate. Arta în care prozatorul Mirel Brateș excelează este cea a dialogului viu și credibil. S-ar putea să asistăm cândva la o piesă pe replicile personajelor, multe odioase, din Clarenfeld.

GELLU DORIAN, Cititorul de poezie,
Convorbiri literare, critică-memorialistică

Activitatea literară a lui Gellu Dorian cuprinde toate genurile literare. El este un autor care scrie permanent și schimbă des formula de exprimare: poezie, proză, teatru, critică, memorialistică. Volumele se strâng, groase. Cel intitulat **Cititorul de poezie** este cel mai recent și ne apare împărțit în două. Primele 90 de pagini sînt un text compact sub titlul **Cititorul de poezie**. Poetul din Botoșani povestește cu plăcere experiența lui de cititor de poezie pătimaș de la începutul acestei ocupații, destul de rare, să recunoaștem. Cititorul îl însoțește cu plăcere pe Gellu Dorian în rememorările lui, agrementate cu numeroase citate din poezii românești și străine. Lucrînd într-o bibliotecă, viitorul poet are vreme să deguste și să-și organizeze lecturile, să-și construiască o piramidă de lecturi poetice în care se închide pentru a rezista vremurilor negre ale ultimilor ani de comunism. Despre posibilul sfîrșit al literaturii și implicit al poeziei, Gellu Dorian se rostăște cu optimism, nevăzîndu-l aproape. Restul paginilor, aproape 400, cuprind cronici ale lui Gellu Dorian de la rubrica sa **Plus-Minus** ținută cu consecvență la **Convorbiri literare**, precum și o secțiune de întîmpinări la debuturi. La **Plus** apar nume foarte cunoscute și stimabile ale poeziei contemporane (Ioan Es. Pop, Marian Drăghici, Traian T. Coșovei etc.), dar și autori mai puțin sau deloc notorii care vor fi meritat atenția lui Gellu Dorian (Stelorian Moroșanu, Luca Onul, Monica Rohan). La **Minus**, poetul-critic pierde timp cu pedagogia, arătîndu-le unor posibili autori că nu trebuie să insiste. Cititorii e de presupus că oricum nu au nevoie de multe îndrumări pentru a evita poezia unor Efimița Țopa, Petru Tărăboanță, Paul Kidron. La categoria debutanți, autorul face cronici de regulă generoase majorității debutanților din ultima vreme, unii între timp pe deplin validați, ceea ce atestă miza corectă a lui Gellu Dorian, precum Claudiu Komartin, Augustin Cupșa, Andra Rotaru, Livia Roșca, Ofelia Prodan, Aida Hancer. Cam tot ce e bun în poezia nouă se regăsește în secțiune finală a **Cititorului de poezie**, aceasta fiind o parte foarte interesantă a volumului.

Poetul craiovean se află la a cincea carte de versuri și este limpede că și-a dorit o schimbare de ton. Este un volum de tranziție în care îl recunoaștem pe Nicolae Coande în unele texte, în altele mai puțin. Destul de succint, completat cu desene de Silviu Bârsanu și în ținută grafică excelentă pe care o asigură totdeauna Editura Brumar, grupajul adoptă comunicarea directă, abolește aproape complet rostirea metaforică, agită un prozaism total, o programatică lipsă de viziuni. Narativul invadează textul, dar poveștile încep de pe la mijloc și nu au final, pîrînd niște obiecte supra-realiste. Uneori, obscuritatea este totală, lipsind lectorului orice referință: „Vebuciu, ontocratorul ce crește crini din ghin-

NICOLAE COANDE
Vînt, tutun și alcool,
Editura Brumar, poezie

urbea/ înțărucită de izmenelile lui solonhoțul”. Pare că Nicolae Coande mizează pe stîrnirea unui soi de oroare care să provoace o distanțare a cititorului de obiectele lui fals-lirice, semi-oirice. Liberalismul are cap de pește din balta salonicului. Nicolae Coande exersează, experimentează lăsînd gîndurile dispartate pe foaie, reușînd momente inedite, dar adesea oripilante, oricum programatic fără nicio grijă față de confortul cititorului. Și totuși e o ironie la mijloc. Vorba poetului: pînă și un mort ar zîmbi!

dă/ sedus fără scăpare de o oarecare circe a cunoașterii/ din urmă/ se plînge orișicui vrea să-l asculte că nu posedă/ distanța fastă/.../ pentru a secreta- n scriptorium poetologionul/ sec- tei de minusculi ce bălesc prin

IOAN HOLBAN
Proza română contemporană, vol. 1 și 2,
Editura Achi Books, critică

În două volume impunătoare, Ioan Holban își colecționează studiile consacrate unor prozatori contemporani de la primii postbelici: B-D-P (adică Barbu, Dumitriu, Marin Preda) pînă la Eugen Uricaru, în volumul întâi, și de pe la Vasile Andru pînă la

optzeciști, în al doilea, care include și apariții întîrziate, precum cea a lui Radu Albala. Prima parte este mai interesantă pentru că se aplică unor autori cu opere deplin conturate. În cea de a doua, Ioan Holban nu ajunge să cuprindă întregul scris al unor prozatori în plină evoluție, deseori oprindu-se la lucrările lor de dinainte de 1989. Sînt și excepții, ca regretatul Ioan Lăcustă la care exegeza ajunge pînă la **Luminare**, în timp ce la Gh. Crăciun, Ioan Holban nu se ocupă de **Puppa Russa**, nici la Agopian de **Fric** sau la C. Stan de **Gerda**. Unii prozatori, congeneri cu cei analizați, lipsesc din „lista lui Holban”, fapt ce trebuie pus pe seama erupției lor recente în acest gen, și nu a lipsei de interes pentru o calitate larg

recunoscută: Gabriel Chifu, Dan Ștanca, chiar Mircea Cărtărescu și alții, pentru a nu mai vorbi de foarte recente excelențe: Doina Ruști, Florina Ilis, Bogdan Suceavă ș.a. și nici de autorii veniți dinspre poezie în ultimii ani: Iolanda Malamen, Nora Iuga. Ca orice investigații critice aplicate unui fenomen în mișcare, este foarte probabil că Ioan Holban își va completa și revizui lucrarea, ceea ce îi va fi foarte ușor, pentru că există un trunchi foarte solid și o deasă ramificare, permițînd adăugirile. Modul sobru și aplicat în care autorul își tratează materia, lectura atentă la amănunte fac din volumele lui Holban un îndreptar foarte util pentru cunoașterea fenomenului care îi dă titlul.

LIVIU IOAN STOICIU
Craterul Platon,
Editura Vinea, poezie

Volumul de poezie al lui Liviu Ioan Stoiciu a mai fost prezentat în revista noastră, în numărul 2 din 2009, așa încît mă limitez să îl semnaliez ca pe unul foarte interesant și să mă bucur de forma bună în care se află autorul. Remarcabilă este și ilustrația lui Dan Alexandru Taban, constînd din fotografii color de mare acuratețe.

VASILE SPIRIDON
Înscrierea pe orbită,
Editura Timpul, critică

Titlul „cosmic” al lui Vasile Spiridon are un sens vădit ironic, atenuat de subtitlul „o cronică a prozei contemporane”. Ironic față de autori pe care luarea în discuție de către criticul nouăzecist iar „consacra” plasîndu-i pe fiecare pe elipsele lor. Dar și față de sine, despre care știm totuși că este demult așezat pe orbita pe care criticii gravitează în jurul planetei centrale care ar fi – face cu ochiul Vasile Spiridon – însăși Opera cu un O mare cît traseul lui Uranus. De altfel, **Înscrierea pe orbită** este titlul cronicii la **Orbitor** al lui Mircea Cărtărescu. Oricum ar fi, cartea cuprinde cronici remarcabile la cărți în general valoroase

și în majoritate recente, scrise în ultimii ani și publicate în **Convorbiri literare**. Pentru cel care cunoaște volumele la care se referă criticul, dar și pentru cititorul care nu le-ar cunoaște, cronicile lui Vasile Spiridon sînt nu numai interesante, dar și incitante prin modul de abordare al materiei. Acesta este unul liber și plăcut, cu dese alunecări spre umor și formulări ingenioase. Criticul nu se ferește de citat, una dintre calități este găsirea fragmentului revelator, după cum practică foarte des parafrazarea fragmentelor analizate. Rezultă un volum antrenant, în care ne regăsim cu plăcere contemporanii.

liviu ioan stoiciu
craterul platon

De-ale „deschiderii”

STELIAN TĂBĂRAȘ

În anii '65-'72, celebri pentru relativa deschidere culturală, eram încă student, apoi tânăr angajat la Radiodifuziune; cu timp destul de cutreierat librării și muzee. Era o perioadă de efervescentă destul de confuză totuși, cu perpetue neliniști și întrebări despre ce e bun, ce e rău, ce e „permis” sau „interzis”. Credeam, speram că „hăturile” fuseseră scăpate. Ieșeam de la cursurile Universității pe strada Academiei, apoi băteam Bulevardul Magheru: la dus pe un trotuar, la întors pe celălalt; cercetând tot ce era expoziție, librărie, anticariat. În acei ani, am văzut pentru prima oară, în colecție exhaustivă, Meștrović, Ladea, Țuculescu, Anghel. Îi puteam citi în românește pe Alain Robbe-Grillet, Sartre, Ionesco (și, „pe blat”, primit de la Paris, abia apărutul **Tratat de istorie a religiilor** de Mircea Eliade). Cu doar câțiva ani în urmă, existase doar o facultate de limbă și literatură rusă, atât; totul gâlgâia de realism socialist. Vedeam filme extraordinare: îmi amintesc de **Zorba Grecul**, în regia lui Kakoyannis, cu Anthony Quinn și Irene Papas, de **Procesul** lui Kafka, cu Anthony Perkins, Orson Wells, Jeanne Moreau; uneori - la numai o săptămână după premiera lor absolută la Hollywood (așa a fost cazul cu **Love Story**). În sălile de concert îi puteai asculta pe Marina Krilovici, Emilia Petrescu, Martha Kessler, Radu Lupu, Ionel Perlea, Erich Bergel; la Festivalele Enescu veneau Zubin Mehta, Roberto Benzi, Szing, Oistrah, Richter... Conferențiau George Bălan, Eugen Schileru, Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Modalitățile de „occidentalizare” erau destul de subtile: cursuri speciale, seminarii facultative. Totul se petrecea în „dublu limbaj”. Culmea e că „deschiderea” o făceau aceiași profesori universitari care îndoctrinaseră cu idei comuniste, cu doar zece ani în urmă, toată

sufierea studentescă. Se trăia cu o dublă atitudine: una doctrinară, severă, lozincardă, alta deschisă spre înnoirile de ultimă oră, spre tot ce era la modă în Occident.

Locuim la Căminul Carpați - deasupra Librăriei Eminescu - și contemplăm, în drum, coada imensă la volumul **Poezii** de Lucian Blaga - abia reabilitat. La cursuri însă se preciza cu grijă că „ideologia lui decadentă” nu se reabilitează (**Trilogia Culturii**). George Ivașcu, de pildă, ne atrăgea atenția asupra acestui fapt. Oricum, destule cărți, până în urmă cu câțiva ani interzise - **Joc secund**, de pildă -, acum se citeau și se împrumutau la vedere.

NOCTURNE

Cel mai limpede aveam să constat „deschiderea” la Radiodifuziune, unde am început să lucrez ca redactor. Veneau acolo personalități ale perioadei interbelice, până nu demult interzise. Făceau luni în șir coadă în birourile noastre înghesuite. Virgil Carianopol era poate campionul așteptărilor; apărea elegant (atât cât se mai putea, dar mereu la cămașă albă și cravată); scotea, ca un bunic, din buzunarul pardesiului o punguță cu cafea „de la armenii de la Sfântul Iosif”, aducea măcar o floare colegelor. După vreun an a fost „admis” în emisiuni, mai întâi cu amintiri din epoca interbelică. „Tovarășul” de la cenzură asculta banda cu maximă prudență, puneu mâinile la ochi ca să nu-l distragă ceva. Răspunsul nu-l dădea imediat, ci după consultări telefonice cu șefii. Pe urmă, se întorcea chiar în redacție (altminteri toate aceste personaje aveau sediul lor „inițiativ”) și puneu o ștampilă unică pe text și pe blankul benzii de magnetofon. Despre Carianopol, șeful I.Ț. spunea că, nu poate fi

promovat fiindcă „se spune că, prin '40, Carianopol l-ar fi alergat pe Jebeleanu cu pistolul în mână” (probabil, răspânda una din legende de intoxicare, de „stopare” a revenirii personajelor în conștiința publică).

Carianopol a avut apoi curajul să-i aducă de mână, pe rând, pe Alexandru Drumeș (Dumnezeule, nu-l mai credeam demult în viață!), pe Ion Marin Iovescu, despre care Călinescu spusese în **Istoria** sa că este un nou Creangă, pe Ion Negoșescu (a redebutat cu însemnări despre opera eminesciană).

Carianopol ne-a invitat odată la el acasă, pe mine și pe colegul V.P.; ne-am dus, locuia într-o casă despre care era mândru să spună că fusese făcută de el însuși, cu mâna lui - undeva pe strada Mierlelor sau Bunătatea samaritană. Pe acolo locuise și George Călinescu. Erau ultimele zile ale anului 1968, madame Carianopol a frânt pentru noi un cozonac fierbinte, s-a băut un vin roșu „bun ca mămăliga sau pâinea de sub țest”. Bătrânul poet s-a aprins, a început să-i înjure pe cei ce „îl țin sub obroc”: „Să nu uite că eu, în tinerețe, am fost artificier!”

Lui Ion Marin Iovescu îi apăruse ediția a doua de la cartea sa de debut, **Nuntă cu bucluc**. Ne-a invitat cu grandoare la C.C.A., unde avea de gând să dea o masă în „Rotonda coloneilor și generalilor”. Eu n-am ajuns, dar un coleg care a fost acolo povestea că invitorul s-a văzuse nevoit să refuze cuiva o înghețată: toate erau mult mai scumpe decât își închipuise și nu avea bani destui. Iovescu n-avea să mai trăiască mult.

Nici astăzi nu-mi vine a crede că, în iarna 1968-1969, stăteam la aceeași masă, la restaurantul ziaristilor, „Mărul de aur”, cu actorul Ludovic Antal, Petre Pandrea, Alexandru Drumeș, Radu Gyr... «

Estul sălbatic

ANA-MARIA NISTOR

N-am crezut că voi ajunge să scriu despre OTV, însă morbul Dan Diaconescu s-a extins la nivel național. Din nefericire, omul nostru a avut o intuiție extraordinară: românul e înnebunit după zvonistică, bârfa la colț de stradă și datul cu părerea. Și-atunci, Diaconescu a încropit niște surogate de investigații, cu tot cu procesele cazurilor făcute în direct, în sute de episoade. Chiar dacă mulți dintre noi nu le-au urmărit, toată lumea știe despre maratoanele nocturne de judecatorie folclorică, pe seama cărora circulă deja anecdote. Rețeta succesului a fost simplă: în schimbul audienței și a contururilor personale crescânde, se crea iluzia că oricine poate fi parte importantă dintr-un eveniment, fie în calitate de martor, de analist sau de băgător de seamă. Și, de dragul spectaculosului, au fost alese întâmplări care mai de care mai șocante, cu tot cu eroii lor înspăimântători.

Fenomenul marginal s-a extins ca o plagă și această lume întunecată care populează nopțile avocaților de ocazie a ieșit la lumina zilei. Matrița zerOTV a fost preluată, apoi transformată, adaptată, îmbunătățită. De pildă, înmormântarea handbalistului Marian Cozma a fost transmisă live, de la un capăt la altul, cu maximum de indecență. Realitatea TV și Antena 3 se întreceau în etalarea nerușinată a durerii familiei și a prietenilor, în scormonirea intimității celor copleșiți de durere și împovărați de prezența atâtor camere de filmat. Subiectul e stors în continuare de felurite emisiuni care ne justifică inocent acest circ prin dorința aflării adevărului

de care, cu mici excepții, nu e preocupat nimeni. Dar acesta nu e decât un exemplu.

Gustul pentru morbid e speculat de la primele știri ale dimineții. Dacă ți-e greu să te trezești la ora 7, programează-ți televizorul pe PROTV. Prezentatorii, cu fețele zâmbitoare, încep invariabil cu știri de genul: „Bună dimineța. Doi copii au ars de vii într-un incendiu”, „O bătrână a fost violată de nepotul ei și omorâtă cu 12 lovituri de cuțit”, „Carnagiu pe DN1: doi

televiziunile postdecembriste, în care cine ajunge la timp poate deveni vedetă. Oricine înseamnă mai ales omul simplu, cu o existență banală și fără o calitate anume, dar căruia vizibilitatea națională îi va fi schimbat viața. Ei bine, pentru această populație, anonimul a devenit o corvoadă, și-atunci, niciun efort nu e prea mare pentru a ajunge pe sticlă, la fel ca vecinul de scară, care nu-i mai grozav decât mine. Iar ca să revii, să te țină minte producătorul și să te invite iar, trebuie să

istoria site-urilor XXX. Violatori de profesie își mărturisesc ale anul, băieți cu ocupații incerte ne etalează ceasuri de zeci de mii de euro, mașini, iubite și n-învață adevăratele valori umane. Femei-bărbat își arată pumnii publicului din platon și soliste de tot felul își flutură ecografiile în fața camerei, în vreme ce prezentatorii ghicesc dacă va fi băiat sau fată.

Mizeria sporește după miezul nopții la „Un show păcătos”, când, cel puțin teoretic, toții copiii dorm și vedetele își pot da frâu liber limbajului spurcat și comportamentului indecent. Emisiunea nu ține prea mult, verva prezentatorilor ațâțați de desfrâu scade, așa că ne putem uita liniștiți toată noaptea la zerOTV, unde cazurile lui Diaconescu par acum o modestă glumă.

Din nefericire, nu pot acuza până la capăt posturile TV de tabloidizare. Audiențele imense mă fac să-mi înghit cu noduri vorbele. Și când te gândești că ni se păreau o amuzantă ficțiune scenele din **Gaițele**, când, la parastasul Margaretei, lumea sfârșea într-o beție și un cântec general, ori momentele în care cele trei bătrâne se înghesuiau la fereastră să vadă cum trece cu mortul. Telespectatorii de azi se îmbulzesc să facă parte din alaiul de înmormântare, ba chiar să se suie pe capra dricului bocind în fața camerei de luat vederi. Hai, ziceți după mine: „*Ferentarul mândru și frumos ca crinul/Când pe mal se-arată, tremură Vidinul*”.

TV PLANET

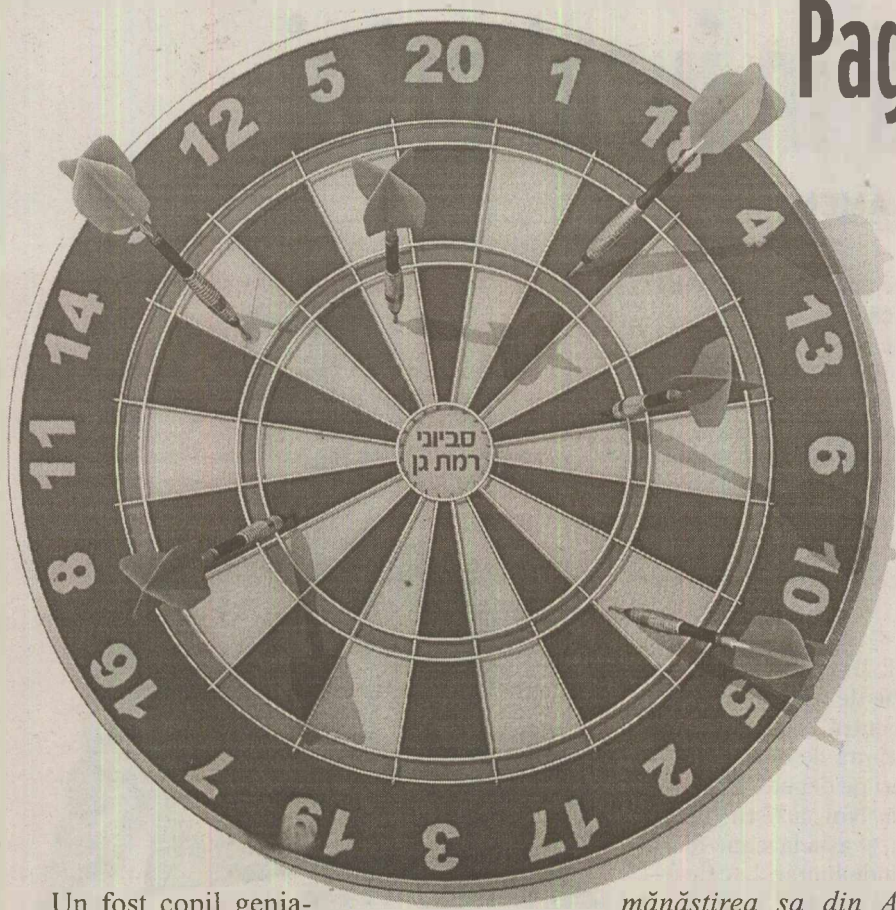
tineri, abia logodiți, care se întorceau de la o petrecere...”. Obligativ, textele sunt însoțite de scurte reportaje de la fața locului cu martori oculari și detalii filmate blurat, dar suficient de explicit încât să te faci să sari din pat, vioi, și să începi rapid o nouă zi. Bună dimineța.

Dacă subiectul e „de interes național”, televiziunile de știri îl vor prelua imediat și poate fi revăzut și răsvăzut din oră în oră, la jurnale, eventual în direct, pe ecranul împărțit în ferestre, în paralel cu o transmisie de la Parlament. Tragediile și discutarea bugetului - iată viața, complexă și cu multiple aspecte.

După prânz, personajele marca zerOTV, de obicei nocturne, încep să mișune pe la posturi. Pleiada de travestiți, scandalagii, neveste înșelate, prostituate cu chip de artiste își face apariția. Toți aceștia fac parte dintr-o populație cu media de vârstă de 25 de ani, alăptată de

șochezi. Și cum omul zilei e Gorică Pirgu, personaj ieșit demult din mahala, cocoțat în 4x4 și ajuns în prime-time, iată-i pe toți adunați într-un cortegiu matein și defilând zi, noapte cu grăbire înspre locul Amotenilor. Adevărații Amoteni. Iar televiziunile nu doar promovează această mișcare, sunt emisiuni care ajută la instaurarea puterii bordelului și a ospiciului.

La „Acces direct” de pe Antena 1 sau la „Happy Hour” de la PROTV caști gura ca la circ în fața femeii cu barbă. Travestiții ne explică frumos și cu amănunte că ei sunt normali și ne fac pe noi să ne rușinăm că ne-a lăsat Dumnezeu așa, pe dos. Fete de care n-a auzit nimeni ne oferă spectacolul burlesc al kilogramelor de silocon care cântă playback. Eleve porno de mână cu profesoare sexy rescriu ad-hoc Legea Învățământului, iar materiile de bază în liceu devin agramatica și

Paginația cu capul în jos. Revistă de lângă drum și fără gard

Un fost copil genial, Gava și nu mai știm cum, pentru care s-au făcut chiar și presiuni de primire în Uniunea Scriitorilor, pare că și-a dat examenul de capacitate: a ajuns să latre în haita lătrătorilor de la un post de nișă T.V. Nici că se putea o mai frumoasă confirmare a fostelor talente. ● Revista de mode și decorațiuni **In Style** (număr pe martie 2009) publică un fel de interviu-prezentare cu un personaj ciudat, care se autointitulează Prințul Paul de România, precum soția sa, Lia, își zice prințesă. Scopul articolului, semnat de o anume Diana Colcer, este, în fapt, acela de a prezenta locuința fiului băiatului nelegitim al lui Carol al II-lea. Asta treacă-meargă... Dar în cuprinsul acestui material de presă, pretinsul prinț afirmă, prezentând niște fotografii: „Una este cu mătușa mea favorită, Prințesa Ileana, pe care o vizitez de câte ori am ocazia la

mănăstirea sa din America, alta este cu străbunica mea Regina Maria”. Prințesa Ileana, cea mai mică fiică a Regelui Ferdinand, s-a născut în anul 1909 și a murit în ianuarie 1991, la o vîrstă venerabilă, ar fi avut acum 100 de ani. Deci pe cine vizitează „prințul” în America? Fie că autoarea articolului îi atribuie vorbe necontrolate, fie că el însuși fabulează. Că, dacă e vorba de spiritism, nu e nevoie să bată drumul pînă în America. Iar în acest caz, mătușa îl vizitează pe el, și nu invers. ● Oameni buni, oameni cu urechi, oameni de la radio și T.V., chiar și dvs., domnule președinte Traian Băsescu: se zice corect ora douăsprezece! Când e se bată, bate ora douăsprezece și nu ora doisprezece. Nu vă amăgiți, că e în zadar. ● **Cafeneaua literară** apare lunar la Pitești, are 32 de pagini format A4, arată bine (hîrtie cretată, pagini color) și costă doar 80 de bani! Iată

un Consiliu Județean generos! Conținutul, girat de directorul Virgil Diaconu, e în bună măsură onorabil, iar numărul 2 pe 2009 beneficiază de un interviu excelent cu Gheorghe Grigurcu, realizat de Dora Pavel. Poemele lui Ioan Pinteș sînt și ele remarcabile, alte colaborări meritorii fiind semnate de Ionel Bota, Florentin Popescu, Valeria Manta Tăicuțu. Din păcate, revista conține și pagini regretabile. Aurel Sibiceanu face un „portret” unei poete, Cristina Onofre, în care înghesuie metafore dulcele și sentințe de doi bani: „sufletul cel cu adevăr îl dobîndim numai călătorind spre frumusețe”. După ce dl. Sibiceanu ne umple... de lacrimi, vin și două coloane de poeme ale laudatei Cristina Onofre, ce se dovedesc lamentabile. Încă și mai grav este că numărul 2 din **Cafeneaua** închină un fel de pomenire pictorului Gheorghe Pantelie, glorie locală, începînd cu pagina întîi și ilustrînd cu lucrări ale regretatului artist, extrem de modeste. Dacă la pensulă răposatul era cam sîngaci, la condei era și mai slab. Citind maximele sale, adunate

pe ultima copertă a revistei, te întrebă dacă redactorii au vrut să-i aducă un omagiu sau să-l facă de rîs post-mortem pentru că ar fi fost sărac cu duhul: „Constituția este o carte sacră pusă într-o vitrină cu șapte lacăte”. Sau: „Am (sic!) multe lucruri, toate legate de pictură, pe care nu le-am făcut (sic!)”. Că le are sau că nu le-a făcut e pînă la urmă același lucru. Prostia unui mort tot prostic se cheamă! ● E trist să vezi că un moț, precum fostul premier Victor Ciorbea, se dă în stambă pe ecran, prin resentiment, locvacitate și nonsens. De ce-o fi coborât el din munții ăia frumoși? ● Originalitatea revistei **Porto-Franco** stă în faptul că după pagina 86 urmează pagina 114, paginată cu capul în jos față de cea anterioară. La început, ești bulversat. Apoi, înțelegi că, dacă deschizi obiectul dintr-o parte, ai revista, ajunsă la nr. 152, iar dacă o dai peste cap și o iei dinspre coadă, ai **Almanahul** revistei, nr. 1 pe 2009. Inevitabil se întîlnesc la mijloc, cînd prima a ajuns la pagina 86, iar al doilea la 114.

Un fapt pe care nu l-am spus pînă acum. Din jenă, din naivitate, din speranța că situația se va îndrepta totuși spre normal. Simona Galațchi, președinte al „Fundăției Luceafărul”, a părăsit redacția, după despărțirea noastră de Fundație, însușindu-și câteva obiecte de inventar, cumpărate pentru revistă din fondurile Uniunii Scriitorilor, precum și cu suma de bani alocată de M.C.C pentru achiziția de abonamente la Luceafărul. Poate că, pe hîrtie, lucrurile sînt doar de semnături, dar moralmente, vorba lui Odobescu, departe e griva de iepure!

Așadar, Simona Galațchi, dă-ne înapoi ce ne-ai luat!

Vom reitiera acest apel, număr de număr, pînă cînd va fi auzit și înțeles pe deplin.

Fotbalul ca telenovelă

GELU NEGREA

Pentru că fotbalul continuă să rămână pentru noi o realitate mai degrabă poetică decât efectivă sau afectivă („Era pe cînd nu s-a zărit / Azi o vedem și nu e!”...), pentru că meciurile din cupele europene vizionate la mijlocul săptămîinii trecute ne-au mai lămurit o dată (dacă mai era nevoie) că drumul nostru pînă la marea performanță continentală se măsoară în unități astronomice, îmi pare potrivit să ignorăm voioși evenimentul circumstanțial al reluării competiției nr. 1 a sportului-rege din România – campionatul, cum ar veni... – și să ne ocupăm oarece de cele eterne și fascinante pe strămoșeștile meleaguri ale Mioriței și ale altor balade populare și culte. Ați observat, desigur, că nu numai canalele audiovizuale de pe Dâmbovița sunt suprasaturate de telenovele degrabă vărsătoare de lacrimi compasionale și adrenalină soft, ci și fotbalul nostru cel de toate săptămînilor, indiferent că ne aflăm în plin sezon sau în binemeritate vacanțe hibernale, estivale ori așa și-așa. În pole-positionul telenovelisticii recente, odiseea giuleșteană („Nu e pește ca stavridu’ / Nici echipă ca Rapidu’!”) a ras toată concurența și a rupt audiența – scuzați, n-am găsit altă rimă. Sedusă și abandonată ba de Copos, ba de Taher, ba de amîndoi odată, formația lu’

Baba Rada și-a urcat fanii pe culmile disperării, i-a prăvălit în abisurile neantului („Se desființează!”) pentru ca, după o scurtă procedură de respirație gură la gură, să-i repună refrișați în circuit („Nu se desființează!”) și tot așa, d’a capo, în reprize prelungite de morți clinice alternînd cu învieri miraculoase care ne-au ținut toată vara la cea mai înaltă tensiune arterială. Ce mi-a plăcut mie cel mai mult și mai mult în toată circotea asta multilateral dezvoltată a fost înfricoșătoarea jelanie a fotbaliștilor rapidiști lăsați de izbeliște financiară tocmai la vreme de sărbători de iarnă cînd pe masa romînu-lui se îngrămădesc îmbietoare: șoricul, mațele fierte, calatboșii, toba, cămații afumați, sarmalele și alte delicatose gastronomice tradiționale, iar ei, sârmanii, au fost obligați de soarta crudă și de destinul ingrat să se hrănescă dietetic cu covrigi cu susan, scovergi, batoane și alte produse de post. Fiindcă vedeți, boieri dumneavoastră, împotriva a ceea ce spun răuvoitorii pe la colțuri de tribună, fotbaliștii rapidiști nu sunt nici pe departe băieții d-ăia de bani-gata care ridică săptămînal de la casieria clubului niște mii (sau zeci de mii?) de euro, ci oameni ca toți ceilalți, cu rate la C.A.R., cu datorii la bloc și cu plata energiei electrice amînată

de pe un trimestru pe altul – bref, niște bieți profesioniști romîni care abia se ajung cu leafa de pe o lună pe alta și nici al treisprezecelea salariu nu l-au primit la sfîrșit de an să aibă și ei, acolo, de-o icră de-o măslină, ca tot creștinul ortodox. În atare împrejurări era absolut firesc să uite cu desăvîrșire de incendiarele declarații de dragoste și atașament pentru culorile clubului clamate de-a lungul și de-a latul anului („Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm la Steaua/ Chiar dacă ne face semn Gigi cu loveaua!”...), să se supere pe fostul, prezentul și viitorul patron („George Copos pentru noi/ Este domnul Valvis doi!”...) și să se vrea liberi de contract ca păsările cerului de vreme rea.

Sigur că, vorbind serios, jucătorii aveau și ei dreptatea lor: există niște contracte, cu clauze și termene ce trebuie respectate, că doar aici nu eram la legea majorării salariilor cadrelor didactice; aici eram la fotbal, unde cuvîntul dat nu e un simplu autogol marcat cu talent la paianjen. Totuși, un pic de decență a apelului la mila publică parcă n-ar fi dăusat nimănui.

Despre a doua telenovelă a începutului de sezon – dilema sfîșietoare a lui Becali: să vîndă sau ba Steaua? – nu mă pronunț încă, fiindcă n-am avut parte, deocamdată, decât de episodul-pilot. La fel și despre a treia, a dragostei cu năbădăi dintre Cosmin Olăroiu și șeici. Om mai muri și-om mai vedea.

Altfel, nu știu dacă ați observat, dar a început returul. Să-i fie de bine...

E o tăcere adâncă în jurul artei

IOLANDA MALAMEN

Iolanda Malamen: Ana Ilfoveanu, ai desenat și ai pictat mult în ultimii 3 ani, de când ai pășit în atelierul tău. Plutește în aer complicitatea auctorială, misterioasă, cu zecile de lucrări care flanchează pereții...

Ana Ilfoveanu: Am lucrat, într-adevăr, destul de mult în ultimii ani, ca un elev conștiincios. În fiecare dimineață vin aici în atelier ca să desenez și să pictez câteva ore continuu, fără să fac pauze. La 60 de ani am impresia că timpul se scurtează și eu trebuie să profit de fiecare minut. Către orele amiezii mă întorc acasă, la cea de-a doua „slujbă” a mea: de mamă, soție și gospodină.

I.M. O rutină benefică și salvatoare, programul ăsta riguros..

A.I. Da, și respectându-l de câțiva ani, am făcut progrese imense, în primul rând, pentru drămuirea timpului, la fiecare dintre activități. Uneori, merg și la vernisaje sau la câte un spectacol. Când sunt însă în criză de timp, nu-mi rămâne decât să ascult multă muzică înregistrată pe CD-uri, acasă, când mă relaxez.

I.M. De călătorit, ai mai călătorit?

A.I. N-am mai fost de 2 ani plecată în afara țării... Atunci am poposit la Balcic, într-o tabără organizată de Elit Club-Art Unesco, apoi în Grecia cu familia, unde am umblat destul de mult, reluând drumurile pe care le parcursesem acum 30 de ani, eu și Sorin Ilfoveanu.

I.M. Te afli după un eveniment întâmplat pe 17 februarie la noua Galerie ArtMark, curatoriată de priceperea, experiența și bunul gust al Ruxandrei Garofeanu. Pentru prima oară, membrii familiei Ilfoveanu (Sorin, Ana, Adrian și Nicu) expun împreună.

A.I. Expoziția asta a fost hotărâtă rapid, după ce Ruxandra Garofeanu a venit cu ideea de-a aduce ciclic, pe simzele acestei galerii, familii de artiști. Într-o seară, Sorin m-a anunțat că vom deschide toți patru o expoziție la Galeria ArtMark. A fost o noutate pentru noi, fiindcă niciodată nu am expus în vreun spațiu din România toți patru și nici eu cu Sorin Ilfoveanu.

I.M. Înseamnă că ai avut ceva emoții vizavi de-o asemenea premieră absolută.

A.I. Am avut emoții, o spun cu sinceritate. În primul rând, a expune cu un maestru ca Sorin Ilfoveanu însemna să alătur expresionismul meu ușor violent unui rafinament de excepție, lucru care ușor mă panica. Când am văzut însă spațiul cu totul special al acestei noi galerii, care stă foarte bine lângă orice galerie occidentală, am fost foarte în-cântată. Intimitatea încăperilor ne-a făcut să ne gândim la un aranjament în care lucrările să trăiască și, după cum ai văzut, la parter am expus pictură de Sorin Ilfoveanu și sculptură de Adrian Ilfoveanu, care are, în opinia mea, același rafinament moștenit de la tatăl lui. La etaj am expus desene de-ale mele, însoțite de fotografii de-ale lui Nicu Ilfoveanu, precum și texte din scriitoarea Nina Berberova. Într-un cuvânt, am alcătuit un fel de jurnal de familie...

I.M. De ce îți place Nina Berberova?

A.I. Scriitura ei foarte puternică pare că vine din proza cehoviană. De la un timp, citesc literatură scrisă de femei și încerc, pe zi ce trece, să mă apropiu de tagma „meseriașelor”! Mi se pare că ascult corul de femei din strana unei biserici, în dialog cu cel al bărbaților.

I.M. Cum se face pictura, Ana Ilfoveanu?

A.I. În tăcere. În mare tăcere și siguranță...

I.M. Nu cumva tăcerea din ateliere s-a extins, transformându-se în „tăcerea din jurul artei“?

A.I. E tăcere adâncă în jurul artei, dar am senzația că teodată că este și o cădere la fel de adâncă, poate mai

adâncă decât altădată. Nu vorbesc de faptul că suntem ușor marginalizați, ci vorbesc de faptul că nu există pur și simplu bani pentru artă. Țasta e semn de marginalizare. Tot ce a apărut „nou” în ultimii 20 de ani în București nu e vizibil decât în construcții ce au deformat orașul. Bucureștiul mai este urât de traficul dens, nervos și fără Dumnezeu. Oameni sunt agitați, adesea fără zîmbet, oboșiți și gonind după afaceri mai mărunte sau mai mari. Uniunea Artiștilor Plastici este ca și dispărută, fără sediu și fără posibilitatea de-a primi un sediu de la Primărie. Multe galerii au fost revendicate de foștii proprietari sau de moștenitorii acestora...

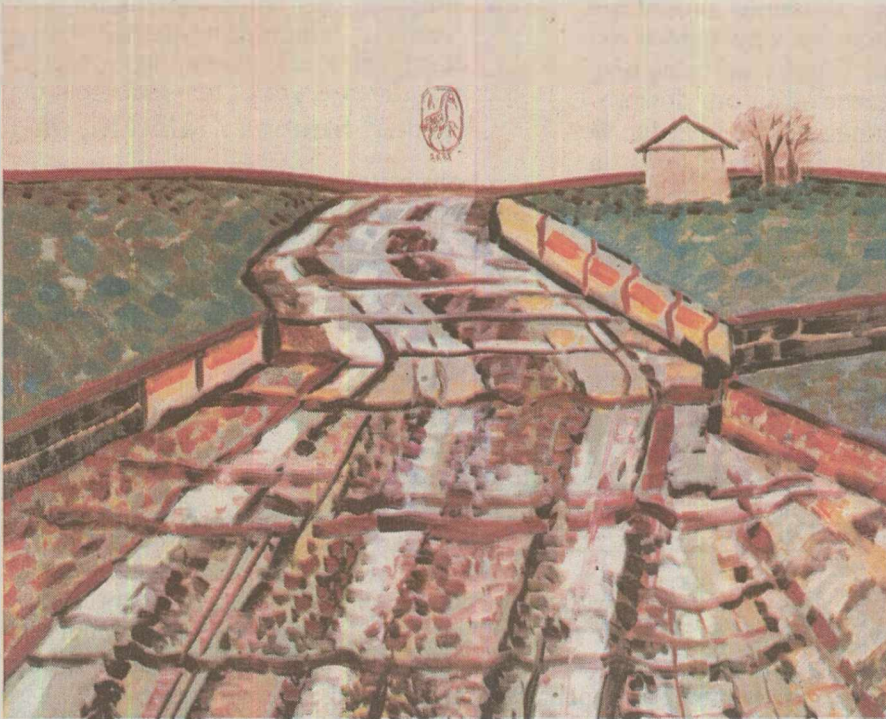
I.M. Un tablou destul de gri. Breasla a rămas și fără revista „Arta”, publicație de tradiție...

A.I. Da, încă o bilă neagră pentru breaslă. E adevărat, lipsa galeriilor UAP e suplinită de câteva galerii particulare, pe care, însă, le numeri pe degete. Nu-i normal pentru o capitală europeană. Noi, artiștii, facem mari eforturi să putem vinde ceva, și asta la sume foarte mici. Până acum se mai puteau vinde lucrări la cele 3-4 case de licitații, dar acum, cu această criză economică mondială, artei momentului i-a scăzut mult cota de vânzare.

I.M. Și faptul că v-ați cam izolat prin ateliere spune ceva despre perioada asta nu tocmai încurajatoare pentru artă.

A.I. Într-adevăr, ne-am cam izolat. Probabil că mai e și așteptarea a ceva nou în artă, care nu mai vine. Am citit de curând romanul lui J.M. Clezio despre Diego Ribeira și Frida Cahlo și mă gândeam la marea noutate în pictură, pe care a născut-o frenezia gândirii de stînga, chiar dacă acel nefericit comunist a adus, ca sistem politic, numai durere și suferință omenirii.

Deși în plină criză mondială, ideile acestor doi mari artiști au revoluționat arta perioadei respective. Un paradox, dar și o consecință spectaculoasă.

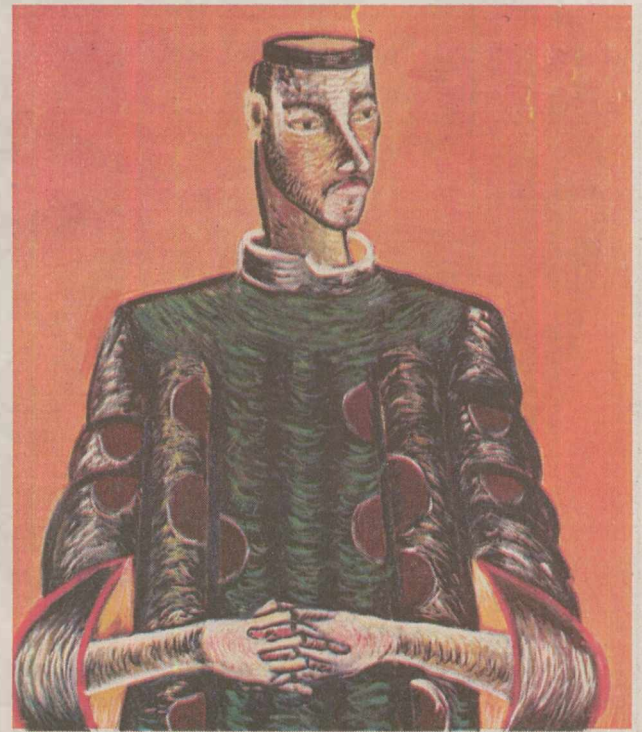
I.M. Te gîndești că e momentul unei schimbări memorabile în artă?

A.I. Nu, nu m-am gândit. Mi-ar trebui un timp lung de gândire și maximă concentrare. Eu, spre exemplu, nu-i găsesc un viitor calculatorului în artă, deși suntem în epoca lui deplină. E o secătuire a imaginației umane scăpate de sub controlul scriiturii. E perfect, face mai mult decât mine, dar... naște monstruoziități. Avem nevoie de artă pentru a nu deveni peste 200 de ani schematici. Fără scris, fără literatură, fără muzică nu putem trăi. Ele fac parte din normalitate.

I.M. Și culoarea face parte din normalitate.

A.I. Trăim în culoare, o avem în noi, avem sentimente colorate, gânduri colorate, visăm colorat...

I.M. Ca și Sorin Ilfoveanu, ai o legătură specială cu textul, cu literatura.

A.I. El are o lungă practică în sensul acesta, pentru că e de mult mai mulți ani decât mine prins de atelierul lui. Mie mi-a venit spontan ideea cu textele, cam din 200 când am simțit nevoia să ofer desenului un text. Tot ce desenez e un punct pregătit pentru pictură și, așa, au apărut textele. Extrag texte din cărți, dar absolut spontan. Adesea e o coincidență. Un text simbolic. Uite, privește desenul de pe șevalet. Am citit din **Prolegomene**, unde bătrînețea și gloria sunt reprezentate printr-un leu descărnat, trist, dar umanizat, pe care l-am schițat în desen și urmează să-l pictez. Mă bucur, fiindcă simt că va ieși așa cum mi-am dorit...

I.M. Atelierul tău se află într-o zonă care dă în clocot, o intersecție mereu în mișcare. N-ai fost tentată să pictezi toată această vînzoleală urbană?

A.I. Am fost tentată cînd mă uitam pe fereastră uneori, cu privirea pierdută, dar tot atît de tentată (și chiar m-am apucat să pun în aplicare) am fost de fotografie. Fiul cel mic, Nicu, mi-a făcut cadou un aparat foto și mă și vedeam făcînd instantanee pe care, apoi, să le transform în picturi. Mărturisesc că n-am făcut nici una pînă acum. Am destule proiecte, dar le amîn. Adevărul este că patima desenului m-a subjugat. Înainte de-a face o pictură, desenez foarte mult, după care pictez. Desenul e ca jocul la ruletă: te fură. Joci o dată, mai vrei să joci și mai vrei ș.a.m.d. Abstracționiștii spun că totul e culoare pe care o verși, dar eu n-am înțeles niciodată asta. Există o încărcătură de secole de desen și de pictură și nu se poate să nu admiri ce s-a făcut.

I.M. Mi-ai mărturisit mai de mult că îți place opera lui Marlene Dumas...

A.I. O admir în continuare. Mi se pare un punct de referință pentru arta feminină europeană. S-ar putea revolta unele femei pentru sintagma „artă feminină”. Celor care doresc să fie bărbați, le sugerez să demonstreze prin arta lor acest lucru. Nu ne putem transforma peste noapte în bărbați. Și așa trăim într-o societate a lor...

I.M. Ce regreti, Ana Ilfoveanu?

A.I. Mă gîndesc la o tînără artistă care a spus un lucru care mi-a plăcut: „Îmi pare rău că nu am mai multe mîini și mai mulți ochi ca să văd mai mult și să lucrez mai mult”. Mai regret că mulți dintre cei la care am ținut s-audus...

I.M. Să ne întoarcem la expoziția voastră de la ArtMark, care va mai fi deschisă încă trei săptămîni. Ți-ai imaginat-o vreodată în formula asta familial-totală?

Mă gîndeam la ea, dar numai ca la un vis. Prea alergăm zilnic toți patru spre locurile noastre de vis și reclusiune, ca să avem timp să ne adunăm sub același acoperiș lucrările. Dar, iată, s-a întâmplat, le-am adunat și sper să fie de bun augur experiența asta...